

מעין • מקור Forrás

בס"ד

2018. március-április
IX. évfolyam 4. szám
ניסן תשע"ח

Időszaki kiadvány • Kiadja a LATIV ALAPÍTVÁNY • למען תחייה יהודית בהונגריה

- A zsidó népnek Egyiptomban kellett megszületnie
- A külső és a belső én
- Golders Green, a kóser álom
- Kis bibliai madárkalauz
- Széderesti énekek: Dájénu és Chad Gádjá

Intenzív tanulócsoporthoz a Lativban

Mikor? Minden héten hétfőtől péntekig, 8.15-12.15-ig

Kik jelentkezhetnek? A programra olyan zsidó fiúkat várunk, akik szeretnék elmélyülni a hagyományos zsidó szövegekben.

Tanévkezdés: 2017. október 24. (kedd); egész tanévben lehet csatlakozni

A programban résztvevők ösztöndíjban részesülnek.

Az intenzív Talmud-tanuló csoport várja olyan fiúk jelentkezését, akik szeretnék elmélyülni a zsidó jogi és háláchikus szövegekben. A program célja, hogy a gemará és a háláchá eredeti nyelvű szövegeinek tanulmányozásán keresztül széleskörű és mély háttérismeretet adjon a zsidó mindennapok, az ünnepek, a jogi ügyek körében.

E tanulási fórum további célja, hogy elmélyült szövegtanuláshoz segítsen kifejleszteni a szükséges képességeket, és megadja a szükséges háttértudást a Talmud és más szövegek önálló tanulmányozásához.

Jelentkezés és információ: lativk@gmail.com, 06 70 932 8187

Lativ
bölcsség, hagyomány, közösség
www.lativ.hu

Tartalom

Köszöntő	3
A zsidó népnek Egyiptomban kellett megszületnie – Interjú Rav Keletivel	4
HETISZAKASZ	
Semini • A külső és a belső én	7
Tázria-Mecóra • „A gólya és a gém”	8
VÁROSOK	
A legnagyobb zsidó közösség Észak-Afrikában	10
Golders Green, a kóser álom	12
ÜNNEPEK	
Érezd úgy, mintha te magad hagytad volna el Egyiptomot!	14
Nachson és a sorsdöntő ugrás	17
FILOZÓFIA	
De miért? Avagy a Haggadá ifjainak rövid újraértelmezése	20
Szederesti énekek: Dájénu és Chád Gádjá	21
GASZTRONÓMIA	
Pészách	23
GYEREKNEVELÉS	
Vehi seámdá... minden generációban van ellenség	25
MESE	
Az eltűnt boros üveg	26

מעיין • מקור Forrás

A Lativ Alapítvány időszaki kiadványa

Kiadja a Lativ Barátai A Zsidó Reneszánszért Magyarországon Alapítvány • 1067 Budapest, Eötvös utca 29. • +36 (70) 320-4277 • www.lativ.hu info@lativ.hu • Felelős kiadó: Keleti Dávid rabbi Szerkesztő: Goldman Tamás • Munkatársak: Domán Sije, Goldman Liorah • Tipográfia, tördelés: Deák Panka • Belső illusztrációk: Deák Panka • Korrektor: Székely Mária • Megjelenik havonta • A kiadvány szent szövegek részleteit és magyarázatait tartalmazza, kérjük, ne dobd el!

A Lativ Barátai Alapítvány számlaszáma:
CIB BANK 10700079-47164907-51100005
Köszönjük, hogy adományával segíti munkánkat!

A kiadvány a Mazsók támogatásával készült.

Köszöntő

Kedves Olvasók!

Az időszak, amikor a legtöbbször esik szó az *emuna* (hit) fogalmáról, kétségtelenül pészách ünnepének ideje és niszán hónapja. Ekkor történt ugyanis, hogy az Örökkévaló teljesen egyértelmű módon nyilvánult meg mind a zsidó, mind az egyiptomi nép előtt. A tíz csapán célja is elsődlegesen az volt, hogy az egyiptomiak felismerjék az Örökkévalót, és higgyenek a hatalmában (2Mózes 7:5), míg a tenger kettéválásánál a bibliai szöveg egyértelműen kimondja, hogy a nép hitt az Örökkévalóban (2Mózes 14:31). Pészách előtt és alatt fontos, hogy elgondolkodjunk ennek a szónak a tartalmáról, fontosságáról, megnyilvánulási formáiról az életünkben. Hadd adjunk egy kis segítséget a gondolkodás elindításában és serkentésében.

Induljunk ki onnan, ahonnan a fordítás szakos hallgatók az első tanórájukon. Ők ezen az órán azt tanulják, hogy a fordítás sosem pontos, a fordító mindig egy kicsit ferdit és értelmez. Emiatt óvatossá kell lennünk, amikor az *emuna* szót hitként fordítjuk. A magyar hit szó nagyon terhel: más vallások értelmezési tartományából merítünk sokszor, amikor használjuk. Nagyon nehéz tehát definiálnunk, mit is takar ez a szó, illetve felmerül a veszély, hogy több definíció is „futhat” egyénenként változó jelentéstartalommal.

Mi is akkor az *emuna* definíciója a zsidó gondolkodásban? A Malbim (rabbi Meir Leib, XIX. századi rabbi) a zsoltárokból meghatározza a szó kontúrjait, és remek mindennapi példát is hoz. Az általa elemzett zsoltárvers így hangzik: „Az Örökkévaló kegyeit hadd éneklek örökké, nemzedékről nemzedékre szájjammal tudatom hűségedet” (Zsoltárok 89:2). Amit a legtöbb magyar fordítás hűségnek fordít, az a héber versben *emunakét* szerepel.

A Malbim ezen a helyen határozza meg az *emuna* fogalmát. Ő azt ajánlja, hogy induljunk ki a teremtésből. Amikor az Örökkévaló megteremti a világot, megteremti a világot uraló szabályokat is, a természet erősíti. Vagyis azt, hogy ha leejtünk valamit, az leesik a gravitáció miatt. A meleg felfelé száll. Az olaj úszik a víz felszínén. Ezek és még több milliárdnyi szabály, mindig érvényesek, és mindig kiszámítható formában vannak jelen a világunkban. Az Örökkévaló a teremtéskor az állandóan jelen lévő és kiszámítható természeti erőket is megteremtette.

Ez azt jelenti – folytatja a Malbim –, hogy az állandó szabályok megteremtésével az Örökkévaló ígéretet is tett arra, hogy ezek a szabályok sohasem változnak meg. Ha jobban belegondolunk, ez logi-

A Forrás jelenlegi számát kedves támogatónk

Thomas Klein úr

(ר' אברהם משה הלוי קליין שליט"א)

szülei emlékének szenteljük.

ר' יחיאל בן אברהם הלוי קליין ע"ה

Antal Klein z"l

מרת פערל בת אברהם משה קליין ע"ה

Edith Klein z"l

kus: ha az Örökkévaló egy olyan világot teremtett volna, ahol a természet erő kaotikusan, kiszámíthatatlanul viselkednének, akkor a világunkban nem lehetne létezni. Ha nem tudnám pontosan, hogy a gravitáció segítségével a földön maradok, és nem repülök a levegőbe egy véletlenszerű pillanatban, vagy ha egy reggel a nap nem kelne fel, akkor nehezen tudnám a legelemibb mindennapi tevékenységeimet is elvégezni. Röviden: világos és minden pillanatban érvényben lévő szabályok nélkül a földi élet lehetetlen lenne.

Az Örökkévaló teremtése tehát ígéret is arra, hogy minden pillanatban élhető világot teremt nekünk. Az ebben az ígéretben való biztos tudás az emuna. Vagyis, mondja a Malbim, ha biztosan tudom, hogy amit az Örökkévaló mondott, az úgy volt, van és lesz, és nem másítja meg a szabályokat, akkor van emunám. Az emuna annak a tudása, hogy amit az Örökkévaló ígért, az megmásíthatatlanul érvényes az életemben.

A természeti törvényeken kívül sok isteni ígérettel is találkozunk a Tanakban, vagyis a Biblia könyveiben. Gondoljunk csak, a teljesség igénye nélkül, az Ábrahám tette többszöri ígéretre a földről és a leszármazottokról (1Mózes 12:2, 15:18, 22:17, 26:3), a Dávidnak tett ígéretről, hogy sosem fog eltávozni Dávid törzséből

a királyság szelleme (2Kronikák 21:7), vagy arra, hogy az Örökkévaló megígérte Zakariás prófétán keresztül nekünk, hogy vissza fog a Jelenléte térni Jeruzsálembé (Zakariás 8:13). Ha az emuna szemüvegén keresztül olvassuk ezeket a szöveghelyeket, akkor biztos tudásunk lehet arról, hogy ezek a szabályok mindig érvényben vannak, most is, és a jövőben érvényesek lesznek.

Az a kapcsolat azonban nem egyirányú. Nemcsak nekünk lehet emunánk az Örökkévalóban. Biztosan tudjuk, hogy az Örökkévalónak is van emunája bennünk. Reggelente az első mondanunk ez: „hálás vagyok előtted, élő és létező Király, mivel visszatértetted a lelkeket belém kegyelemben, nagy a Te emunád [bennem].” Hogyan lehet az Örökkévalónak emunája bennünk? Természetesen úgy, hogy számít arra, hogy amit mi ígértünk, azt be is tartjuk, pontosan ugyanúgy, ahogy Ő is minden pillanatban betartja, amit ígért a teremteskor és később is. Mit is ígértünk mi? A Szináj-hegynél ígéret tettünk arra, hogy a népeként állandó kapcsolatban leszünk Vele, és hogy a célunk, egyénenként és népként egyaránt, hogy a Jelenlétét lehozzuk az emberek közé.

Minden kedves olvasónknak kóser és örömeiben gazdag peszáchot kíván a teljes

Lativ staff

rint az adott naphoz tartozó micvák nem mások, mint eszünk arra, hogy be tudjuk szívni azt az emelkedett szellemi energiát, amely a levegőben van az adott napon. A peszáchi micvák is idetartoznak. De nem a micvá az, ami önmagában tartalmaz valamit, hanem az csupán eszköz, hogy hozzá tudjunk jutni az energiához.

Ehhez meg kell érteni két dolgot. Egyrészt hogy milyen különleges szellemi dolog történt az adott napon. Másrészt, ha ezt megtettük, akkor meg lehet próbálni aktualizálni azt. Vagyis nyitottá válni, hogy hasonló dolog történhet velem is.

Beszéljünk erről a két komponensről külön-külön is. Először is meg kell értenünk, hogy milyen szellemi dolog történt ezen a napon. Mi is történt peszáchkor?

Lehet erről a dologról több szinten beszélni – mélyen, mélyebben és még mélyebben, akár a végtelenségig. Az egyszerű felfogása a dolognak az, hogy a kivonulás volt a zsidó nép alapításának kezdete, és hálásak kell lennünk ezért. Hálát kell mondani a Teremtőnek, hogy *ám szegulává* (kiválasztott néppé) tett minket, és hogy én is ennek alapján vagyok zsidó ember. Ez az egyik legfontosabb koncepciója a peszách ünnepének.

Azonban van ennek a folyamatnak mélyebb értelmezése is. A zsidó nép születése kapcsán három nagy lépcsőről kell beszélnünk. Az első lépés, hogy Ábrahám elérte azt a szellemi teljességet, hogy kialakuljon belőle a zsidó nép. Ő volt a zsidó nép alapja. De nála és a másik két ősapánál sem alakultak közösséggé még a családok. Ez a fajta néppé érési folyamat az egyiptomi szolgassal kezdődött, és teljesedett ki akkor, amikor kivonultak Egyiptomból. Az Egyiptomban töltött idő és a kijövetel a második lépcső.

A harmadik fázist pedig akkor értük el a néppé válás folyamatában, amikor elértük Egyiptomban a 600 000-es lélekszámot. Ezt tekinthetjük olyan zsidó közösségnek, amelyet már az *ám* (nép) szóval illethetünk. Hogy néppé legyünk, tehát három nagy komponens kellett: szellemi óriások, mint az ősapák, akik megvetették az alapot, szolgasság egy tisztátalan helyen és a megfelelő létszám elérése.

De a kérdés felmerül: hogy lehet, hogy a zsidó nép az egyiptomi nép hatalma alatt született? Bölcsseink mondják, hogy Egyiptom volt abban az időben a legtisztátalanabb hely a világon, maga a szellemi nihil. Hogy alakulhatott pont itt ki a zsidó nép, amely a legtisztább erkölcsi normákra épül? Tanuljuk, hogy párhuzamos dolog történt az első ősapával, Ábrahámval is. Hiszen – mondja a midrás – annak, aki alapítja a zsidó népet, olyan embertől kellett származnia, aki a bálványimádók egyik vezetője volt. Gondolhatnánk, hogy szebb lett volna, ha a zsidó nép alapítója egy emelkedett, spirituális családból jön. Olyan ez, mintha például egy modern európai ország vezetőjének megválasztanának egy embert, akinek a szülei komoly bűncselekményekért életfogytiglanit töltenének éppen a börtönben. De tanuljuk, hogy ez az egész világ működési elve. Számos uralkodónk és szent emberünk van ugyanis, akik nem a legerkölcsebb felmenőkkel rendelkezett.

Maharal azonban még ennél is továbbmegy. A következő provokatív kérdést teszi fel: ha előző kérdést jogos (igaz, hogy nem túl tisztá felmenőktől származhatnak spirituális óriások?), akkor miért nem tesszük fel a legabszurdabb kérdést: miért kellett megteremteni a testet? Jobb lett volna csak a szent lélek a test nélkül, amely mindenfajta tiltott dolgok felé vonzza az embert. Ő maga meg is válaszolja a kérdését, és az előbb említett midrást is ugyanúgy: a teremtés célja nem más, minthogy a legtisztátalanabb dolgot is felemeljük a legtisztább szintre. Ez az oka annak, hogy a zsidó népnek Egyiptomban kellett megszületnie. Máshol nem születhetett volna meg.

Ilyen egy zsidó ember: nem adja meg magát, hanem a nehéz körülményeket használja fel, hogy még jobban felemelkedjen.

Az ember feladata, hogy kinyilvánítsa a Teremtő egységét. Ez azt jelenti, hogy fel kell ismerni, hogy – akár individuális, akár népi szinten – minden, ami történik, az Örökkévalótól jön. Ennek oka, hogy nincs más akarat, csak a Teremtőé. Személyes feladatunk, hogy kiterjesszük ezt a felfogást nem csak a jó dolgokra, hanem az esetleges rossz dolgokra is. Egyiptomban pont ez a szabály működött: nagyon rossz történések elengedhetetlenül szükségessé voltak a szent cél, a zsidó nép születése érdekében. A személyes életünkben ugyanez az elv érvényesül.

Néppé alakulás, hálaadás, kiválasztottság szellemi feladatra. Hogyan aktualizáljuk ezeket a súlyos koncepciókat a saját életünkre? Tud ebben segíteni a szédereste?

A zsidó népnek Egyiptomban kellett megszületnie

RABBI KELETI DÁVID

Hogyan segít a szédereste a szellemi fejlődésünkben?

A bölcsék tanítása szerint mindenkinek úgy kell tekintenie magára, mintha ő maga jött volna ki Egyiptomból a kivonuláskor. Míg a rabbik a személyes átélést kívánják meg több mint 3300 év távlatából, a modern korban élő zsidó nagyon nehezen tud megfelelni ennek az előírásnak. Mit kell tennünk, hogy tényleg úgy érezzük, mi magunk jöttünk ki Egyiptomból?

Az ünnepek értelmét úgy lehet a legkönnyebben megérteni, ha megértjük az idő fogalmát. Ha egy adott napon történt egy különleges esemény, amikor végbement valamilyen szellemi változás, az annak a napnak az energiájában benne marad. Így alakulhatnak ki szent napok. Ez

fontos koncepció, hiszen a zsidóság azt vallja, hogy minden hétköznapi dolgot fel lehet emelni a szentség szintjére. Például a pénzünkből lehet jótékonykodni, a számító gépünkön Tórát tanulni és így tovább.

Az idő is a hétköznapi, szekuláris világhoz tartozik. A Vilna Gaon mondja, hogy az *osze másze beresit* – 'aki csinálta a kezdetet', az idő teremtesére utal. Az is idő a materiális világ része. Mint minden materiális dolog, az idő is válhat szentté.

Ezek a szent napokon szellemi felemelkedés történt. Minden évben, amikor visszajön a dátum, ez a szellemi emelkedés újra megjelenik. A Ramchal magyarázata sze-

A külső és a belső én

ADAM LIEBERMAN

A nehéz helyzetek és nehéz körülmények, amelyekben sokszor magunkat találjuk, katalizátorként kell hogy működjenek az előrébbjutáshoz és felemelkedéshez. Mint ahogy Egyiptom elengedhetetlenül szükséges volt ahhoz, hogy az Örökkévaló népe megszülessen, ugyanígy a saját életünk nehézségeit is azért adja az Örökkévaló, hogy általuk feljussunk egy magasabb szintre – amit a nehézség nélkül nem tudnánk elérni. A nehéz helyzetek nem csüggedést vagy feladást kell hogy kiváltsanak belőlünk, hanem emelkedést. A széderestén meg kell találnunk magunkban azt a hatalmas lelkiezt, amely bennünk van, és amely által fejlődünk. A hággádá olvasásának kezdetekor megemlítjük Ábrahám apját, Terácht, nem véletlenül. Át kell éreznünk, hogy milyen lehetett Ábrahámnak szembenemenni az egész akkori civilizáció normáival, szokásaival és hitrendszerével. Meg kell egy kicsit éreznünk azt a lelkiezt, amellyel ő rendelkezett, ahogy a neveltetése és a szocializációja ellenére képes legyen kitörni a nehézségekből, és hatalmas szellemi magasságokba emelkedni.

Ilyen egy zsidó ember: nem adja meg magát, hanem a nehéz körülményeket használja fel, hogy még jobban felemelkedjen.

Ha napjaink akármelyik zsidójára gondolunk, vagy akár saját magunkra és arra, hogy az Ábrahám ősapánktól egészen napjainkig eltelt több mint 3700 évben a számtalan felmenőnknek mennyi nehézséggel, fenyegetéssel, ellenséggel, fizikai vagy lelki elnyomással kellett szembenéznie, akkor éreztjük ennek a lelkieztnek az eredményét és erejét. A Chazon Ish-ről lehet olvasni, hogy amikor a reggeli imában az áhává rábá (hatalmas szeretet) részhez ért, mindig sírt. Ennek oka annak a mély átérzése volt, hogy az, hogy manapság zsidóként élhetünk, van zsidó nép, ehhez az Örökkévaló általunk felfoghatatlan mélységű szeretete volt szükséges.

Igen, és ebben a szeretetben még egy fontos bizonyosság van. Hiszen tudjuk, hogy a zsidó nép a negyvenkilencedik tisztátalansági szinten volt Egyiptomban, tehát közel ahhoz a ponthoz, hogy visszafordíthatatlanul eltűnjének, beolvadjanak. Tehát volt valamilyen mag, központi érték,

amit igyekeztek megtartani, de majdnem megbuktak. A Teremtő segített nekik, hogy mégis vissza tudjanak épülni, helyt tudjanak állni a legnagyobb kihívások során is.

Az ember sokszor érezheti úgy, hogy az erőmon túl vannak a megpróbáltatások. Tudnunk kell azonban, hogy ha mi magunk mindent megteszünk, amire képesek vagyunk, és az nem elég, akkor elvárhatjuk, hogy a Teremtő a segítségünkre siessen, hogy sikerrel tudjuk venni az akadályokat.

A Miskán felépítésekor a Tóra a *bukam et haMishkan* – 'fel lett állítva' szót használja, nem pedig a felállították szót. Miért? Rási megmagyarázza, hogy valójában ez a feladat az ember erején túli volt. Olyan hatalmas oszlopok voltak a Miskánban, hogy azt egy ember nem lett volna képes felállítani. Mózesnek ezt az építményt egyedül kellett felállítania. Az Örökkévaló azonban azt mondta Mózesnek: „Te tedd meg a maximumot, fogd meg az oszlopokat, és próbáld felállítani. Miután Te megtetted a lehető legnagyobb erőfeszítéset, én segíteni fogok a továbbiakban”. Smulevic rabbi (a híres Mir jesiva legendás rabbija és vezetője) sokszor említette, hogy sok ember azt hiszi, kérnie kell isteni segítséget a fizikai dolgokban (megélhetés, egészség és más szükségleteink), de a szellemi dolgokban nem. Pedig a szellemi dolgokban is ugyanúgy segítségre szorulunk, és nem szabad kihagynunk az imáinkból. Ugyanúgy az ember feladatához tartozik, hogy fejlődjön a szellemiekben, és ha ez így van, akkor isteni segítség is kell hozzá. A Miskán felépítése is erre utal: ha az ember megteszi a lehető legtöbbet, akkor mind fizikai, mind szellemi téren segítségre számíthat a Teremtőtől.

Nem szabad eldobnunk mindent és feladni, ha valami túl nehéznek tűnik. Mindig számíthatunk arra, hogy a Teremtő szeretete ott működik a háttérben, és nem hagy el minket.

az interjút készítette és szerkesztette •
Elior és Liorah Goldman

Isten megmondja a zsidó népnek, honnan tudhatják, hogy egy állat kóser-e vagy sem: ha hasított patájú és kérődző, akkor kóser, és meg lehet enni. Ha vagy nem hasított patájú, vagy nem kérődző, akkor nem kóser, és nem lehet megenni. Az összes állat közül csak egy van, amelyiknek hasított patája van, de nem kérődzik: „a disznó, mivel a patája teljesen hasított, de nem kérődzik” (Lev. 11:7).

Ha egy állatnak hasított a patája, az kívülről is látszik, így mindenki látja, hogy kóser. Azonban csak onnan lehet tudni, hogy tényleg kóser-e, ha tudjuk, mi van „belső”. A disznó, amely az egyetemes szimbóluma a nem kóser állatnak, kósernek tűnik, de csak akkor tudhatjuk, hogy nem kóser, ha tudjuk, mi történik az állat belsejében: hogy nem kérődzik.

Ebből egy fontos leckét tanulhatunk.

Az egyik alapja annak, hogy az ember jól érezze magát a bőrében, és legyen önbizalma, az az, hogy a kifelé vetített és a belső énje egységben legyenek. Úgy, ahogy egy állatnak kívülről és belülről is kell rendelkeznie olyan tulajdonságokkal, amelyek kóserre teszik, úgy nekünk is erre kell törekednünk.

Sajnos az emberek sokszor hajlamosak arra, hogy egyféleképpen viselkedjenek a világ felé, és másképpen, amikor senki sem látja őket. Amikor ezt csinálja az ember, akkor kellemetlenül érzi magát, mintha egy hamisítvány lenne. Ha a világ felé magunkat másmilyennek mutatjuk, mint amilyenek valójában vagyunk, akkor sosem lehet erős az önképünk, és nem lehetünk igazán boldogok sem.

Léteznek olyan helyzetek mindemellett, amikor más-hogy kell viselkednünk, mint amilyenek valójában vagyunk. Például egy első randin vagy egy állásinterjún lehet, hogy udvariasabban viselkedünk, mint amilyenek valójában vagyunk. De ha teljesen másnak mutatjuk magunkat, akkor olyanok vagyunk, mint a disznó. Kívülről nagyszerűnek látszhatunk, de belülről valójában pont az ellenkezője az igaz. Jobban viselkedni a szokásosnál bizonyos körülmények között rendben van, de ha teljesen más emberként viselkedünk, közönséges csalók vagyunk.

Tehát melyik a valódi személyiségünk, a külvilág felé vetített vagy a belső? A lecke, amelyet Isten tanít nekünk, hogy a valódi személyiségünket az határozza meg, milyenek vagyunk belül, akkor, amikor mások is látnak. Azon a személyiségünkön kell dolgozunk, amelyik a világ számára alig látható, és így nem fogunk szemfényvesztésben

élni. Próbáld ki, hogy egy egész napon keresztül úgy viselkedsz, mintha minden, amit csinálsz, egy nagy kivétitő az egész világ számára látható lenne. Ahogy a belső és a külső éned egyre inkább összhangba kerül, sokkal boldogabbnak fogod magad érezni, mert szemfényvesztés helyett őszinte és igaz életet élhetsz majd.

fordítás • Bálint Lea
forrás • aish.com

Tórai kérdezz-felelek

Új rovatunkban szeretnénk olvasóinknak érdekes és fontos kérdésekkel szolgálni, melyek a hetiszakaszhoz vagy a következő ünnepünkhöz kapcsolódnak. A kérdések arra szolgálnak, hogy jó beszélgetés és tanulás alapjául szolgáljanak a sábeszi asztal mellett vagy éppen önálló vagy közösségi tanulás alkalmával. A kérdésekre több válasz is lehet, ezért mindenkit bátorítanánk a bibliai szöveg olvasására, megértésére és a róla való gondolkodásra. Kérdésenként egy lehetséges választ mi is kínálunk – általában valamilyen kommentár alapján –, ezt az újság egy másik pontján találjátok majd. Mielőtt odalapoztok, előtte gondolkodjatok saját válaszon!

A mostani számban smini, és tázria-mecóra témakörök kapcsán teszünk föl kérdéseket. A kérdések és válaszok szerzője Rabbi Dov Lipman.

1) Miért kezdi a kóser állatok felsorolását a Tóra azokkal az állatokkal, amelyeket szabad megennünk, és nem azokkal, amelyeket tilos (3Mózes 11:2)?

2) Miért használ a Tóra múlt, jelen és jövő időt, amikor arról a három állatról beszél, amelynek nincs hasított patája? A tevérről jelen időben beszél a Tóra (3Mózes 11:4), a hegyi nyúlrról jövőben (11:5), míg a nyúlrról múlt időben (11:6). Mi ennek az oka?

3) Miért mondja a Tóra kétszer is egy versben, hogy a kohén megnézi a mecóra (leprával sújtott ember) bőrét (3Mózes 13:3)?

Tázria - Mecóra

„A gólya és a gém”

RABBI TZVI WEINREB

Kis bibliai madárkalauz

Ma már kevésbé jellemző, de az én gyermekkoromban még szokás volt, hogy ha a kicsikben felmerült a kérdés, vajon honnan lesz a kisbaba, a szülei azt válaszolták, hogy a gólya hozza őket.

Ez a közép-európai ember számára jól ismert vándormadár a tavasz beköszöntével mintegy rejtélyes módon bukkan fel a hosszú hideg télidő alatti távollétét követően. A gólya háztetőkre, a kémény tetejére vagy annak közelébe fészkel. Mivel minden gyermek ismerte ezen nagy, fehér, hosszú csőrű állat eltűnő és hirtelen felbukkanó természetét, a szülei számára kézenfekvő volt „az élet igazságait” oly módon elkerülni, hogy a kisbabák születését a gólyák érkezéséhez társították.

Érdekes módon a Tóra a gólyát a Smini hetiszakaszban említi elsőként. Láthatjuk, hogy a Tóra nem osztja az egykor általánosan elfogadott nézetet/hiedelmet, amely szerint a gyermek születéséért és létezéséért a gólya a felelős. Sőt, a mostani, Tázria hetiszakasz első fejezete igen egyértelműen és világosan számol be a gyermek fogantatásáról és születéséről.

A Tóra a gólyát a tisztátalan állatok közé sorolja, ezért a zsidók számára tilos e madárfaj tagjainak fogyasztása. Az állat héber megfelelője a „hászida”, amelyhez Rási egy elbűvölő kommentárt fűzött. Ebben a madarat egy „nagy fehér szárnyasként” azonosítja, s az ófrancia ciconia megnevezéssel illeti. Ha fellapozunk egy gyerekeknek szóló zoológiai témájú könyvet, arról értesülhetünk, hogy a háztetőkre és fákra fészkelő, a gyermekszületés szimbólumaként is ismert európai fehér gólya latin neve nem más, mint a ciconia ciconia. Rási tehát kétségtelenül jól ismerte ezt a madarat. Kommentárjában megkísérli megfejtetni, miért is nevezhetjük a ciconia ciconiát, vagyis a gólyát hászidának. A héber kifejezés ugyanis azt jelenti, hogy a kedves, pontosabban az, aki szerető kedvesség által, „heszedből” cselekszik. Ennek okaira már a Talmud is kitér, azt a megoldást vázolja fel, hogy gólya „kedves a barátaihoz”, nagylelkű és védelmező a saját fajtájának tagjaival.

Régen a párása egyes lelkes tanulmányozóit kíváncsisággal kezdte eltölteni a tény, hogy egy ilyen szenvedélyes és kedves madarat miért is sorolunk a tisztátalan szárnyasok közé. Mindenesetre általánosan elfogadott, hogy a

fogyasztásra tiltott állatok bizonyos nemkívánatos személyiségjeggyel bírnak. Íme, ez a csodálatos madár, amely kiérdemelte, hogy hászidának, jámbornak nevezzük. Akkor miért tartjuk mégis tisztátalannak?

Egy lelkes tanuló, kinek kilétét homály fedi, felvetette, hogy a hászida kedves ugyan, de csak a saját barátaival. Csupán a fajtársaival könyörületos, más fajok iránt közömbös, gyakran kegyetlen. Ez a fajta megkülönböztető attitűd a negatív személyiségjegyek közé tartozik. Ezért a gólya tréfli, tilos.

Milyen erőteljes és fontos tanítás ez mindannyiunk számára.

Időről időre tőlünk távoli területeket, sokszor egzotikus országokat sújtó természeti katasztrófákról, hurrikánokról, cunamikról, és a mindezeket elszenvedő etnikailag és kul-

a gólya és a gém két hatalmas fejezetet nyit meg a zsidó etikai kódexben

turális szempontból tőlünk különböző emberekről kapunk hírt. Ilyenkor a helyes attitűd, ha figyelünk azokra a tőlünk különböző emberekre, akik szörnyű tragédiákat élnek át, s nem gondolhatunk mindig csak magunkra, a mieinkre. De vajon melyikünk állíthatná, hogy egy hajszálnyi kísértése sem volt elfordulni az emberek szenvedéseitől csupán azért, mert távoli helyen történt, és az ottani emberekkel nincs érdemi kapcsolatunk. Természetes válaszreakció lenne, ha azt mondanánk, „a jótekonyság otthon kezdődik”, valamint, hogy inkább a saját barátaink ismerőseink, és a hozzánk közelálló felé fordulunk, nem pedig az „idegen etnikumok” sírását és könnyeit szárítjuk.

A Rási által adott üzenet egyértelmű. Az ilyen reakció tréfli. Abszolút hibás figyelmen kívül hagyni az emberek szenvedéseit, csak mert mások, mint mi, vagy távol vannak

tőlünk. A hászida együtt érző, nagylelkű, de csak az övéivel. S nem viselkedhetünk a hászidához hasonló módon.

A hetiszakaszban közvetlenül a gólyát követően egy további madár, az anafa is említésre kerül (*Vájikrá 11:19*). Rási morcos, haragos szárnyasként jellemzi ezt az állatot, és felvetette annak lehetőségét, hogy az általa is ismert gémmel azonosítható. Ezért, míg a gólya a megkülönböztető jellegű nagyvonalúságot szimbolizálja, addig a gém a harag kártékonyágát jeleníti meg. Ez utóbbit a zsidó hagyomány igen negatívan ítéli meg. A bölcseink szerint az az ember valódi személyisége, és ami szerint megítélhetjük őt, hogy milyen módon tudja kontrollálni a saját dühét. A Talmud kijelenti, hogy az, aki haragossá válik, az hajlamos súlyos hibák elkövetésére, ezért a legbölcsebb ember is hibázhat, ha megengedi magának, hogy dühös legyen.

A bölcseink Mose rabénu példáján keresztül szemléltetik, hogy még a legbölcsebb ember is a harag csapdájába eshet, és hibázhat, ahogy azt az aktuális hetiszakaszban is láthatjuk. „A vétekáldozatra való bakot pedig számon kérte Mózes, és íme, elégették; azért haragudott Eleázarra és Itámára...” (*Vájikrá 10:16*).

A következő mondatokból világossá válik, amire Mózes testvére, Áron is rámutatott, hogy Mózes túl hamar és tévesen ítélkezett. Javára legyen írva, hogy nem okozott nehézséget a számára tévedésének elismerése.

Malbim, a ragyogó és éleslátó XIX. századi kommentátor e mondatok alapján azt állítja, hogy a düh és a tévedés között kölcsönösség áll fent. Igen, amikor valaki dühös, a döntése zavarossá válhat, ami hajlamossá teszi a hibázásra. Emellett az is igaz, hogy ha valakit elvakít a tévedése, az hajlamossá válik a haragra. Viszont a tisztánlátás már eleve kizárja a dühödt reakciót.

Láthatjuk tehát, hogy milyen nagyszerű bölcsességet tapasztalhatunk már a bibliai szöveg tanulmányozásának kezdeti fázisaiban is. Első látásra a hét bibliai szakasza bemutat számunkra két, a zsidó étlapról hiányzó madárfajt. A felszín alatt azonban e szárnyasok, a gólya és a gém két hatalmas fejezetet nyit meg a zsidó etikai kódexben. A gólya példája arra tanít bennünket, hogy mennyire fontos a mások irányába a jótekonyság etnikai, vallásbeli különbségek ellenére és földrajzi távolságtól függetlenül. A gém természete pedig arra világít rá, hogy milyen veszélyeket rejt a harag, illetve hogy milyen a kapcsolat az intellektuális képességeink és érzelmi világunk között. Néha ugyanis a hibás gondolataink bűnös érzelmekhez vezethetnek. De sokkal gyakoribb az az eset, amikor az zabolátlan érzelmek veszélyeztetik a gondolkodásunkat, s ez akár beláthatatlan következményekkel is járhat.

A két tanítás a két madártól tehát a következő: légy figyelmes minden emberrel a köztetek lévő különbségektől függetlenül, és tartsd kordában az indulataidat, hogy megővd magad a tévedések és hibás cselekedetek csapdájától.

fordítás • Adler Dvora
forrás • Torah Tidbits

A legnagyobb zsidó közösség Észak-Afrikában

MIKLÓS DÓRI

Zsidó turisztikai és történelmi kitekintés Marokkóból

Kevés olyan ország, város létezik a Földön, ahol zsidók és arabok békében élnek egymás mellett. Zsidó közösségeket bemutató sorozatunk e részében egy ilyen kivételes államba kalauzoljuk olvasóinkat, Marokkóba. Sajnos a béke és egymás elfogadása Marokkóban sem volt mindig természetes.

Izrael állam 1948-as megalapításáig 250 és 350 000 közöttire becsülték az afrikai államban élő zsidók lélekszámát. Napjainkban körülbelül 2500 zsidó él az országban, amivel a legnagyobb zsidó közösséget alkotják Észak-Afrikában.

Az első zsidók letelepedésétől a XVI. századig

Marokkóban elég korán, már a II. Szentély lerombolása után (i. sz. 70) kezdtek letelepedni zsidók. Főleg kereskedelemmel foglalkoztak ekkor. A közel kétezer éves jelenlétük miatt gazdag a helyi zsidóság történelme is, ezért jelen írásban csak a lényeges és érdekes eseményeket mutatom be.

Fez városát 808-ban alapították. Már a kezdeti időszakban sok zsidó telepedett itt le. A város középpontjába költöztek, hamar szerves részét képezték a város életének. Fez zsidó közösségének aranykora három évszázadon keresztül tartott, a IX. és a XI. század között. A település jesiváiban rengeteg kiemelkedő képességű tudós, költő és nyelvész tanult. Később a helyi lakosság egy részét arra kényszerítették, hogy Algériába költözzön. Az Almoravidák 1054 és 1092 között elfoglalták Marokkót és Nyugat-Algéria főbb területeit. 1062-ben tették fővárosukká Marrákest. A zsidók helyzete ezen időszakban egész jónak mondható, habár egy-egy negatív társadalmi megnyilvánulás is előfordult már akkoriban (különösen Fezben).

Az Almoravidák után az Almohad dinasztia került hatalomra, Jusuf Ibn Tasfin megtiltotta a zsidóknak azt, hogy Marrákesben lakjanak. A kereskedőtevékenység folytatását nem tiltották meg nekik, de ha észrevették, hogy egy zsidó a városban tölt egy éjszakát, kivégezték.

A Marinid dinasztia a XIII. és a XV. század között uralkodott az országban. Ők kimondottan jó kapcsolatot

ápoltak a zsidókkal. Egyszer helyi fanatikusok megtámadták az izraelitákat, a Marinid szultán azonban beavatkozott a történetekbe, és megmentette a népet. Ezen időszakban a zsidók politikai szerepet is vállaltak, számos híres orvos is kikerült közülük. A zsidó vallás tanulmányozása is divat volt a korban, főleg kabbalisztikus és filozófiai tanokat folytattak. Az uralkodóház utolsó vezetője számos zsidót nagyon magas pozícióba emelt, aminek az lett a következménye, hogy a muszlimok egy része erős haragra gerjedt, és lázadást robbantott ki 1465-ben. Sajnálatos módon e lázongások idején az összes Fezben élő zsidót lemészárolták.

A spanyol és portugál inkvizíció idején sokak Marokkóba és más észak-afrikai országba menekültek. Azon zsidók, akik korábban Fezből Spanyolországba vándoroltak a XV. században, 1492 utána visszatértek a városba. Fez egyedülálló hídként szolgált a helyi zsidó lakosok és a Spanyolországból ideszökött szefárdok között. Fezben élt egy család, tagjai nagyban hozzájárultak az újonnan érkező zsidók integrációjához, saját zsinagógát is működtettek a településen. Azonban sajnos nem sikerült túl jól a Marokkóba érkező izraeliták beilleszkedése, sokaknak évek múltán sem volt munkája, éheztek (ebbe páran bele is haltak), valamint zavargások törtek ki a túlszűfolttság miatt a helyi arabok körében. Fez városában tűz ütött ki, mely után még inkább elterjedt az éhezés, ekkor 20 000 ember halt éhen.

A XVI. századtól a XIX. századig

Moulay Rashid uralkodása alatt sokat szenvedtek a zsidók. Amikor 1670-ben elfoglalta a Marrákest, félelmet akart kelteni a helyi izraeliták körében, aminek egyik megnyilvánulása az volt, hogy magas pozíciót betöltő zsidókat égettek el a nyílt utcán. Még 1668-ban arra kötelezték az egész Chaouiban található zsidó közösséget, hogy három nap alatt hagyják el a várost, és költözzenek Fezbe. Ennek következtében 1300 család telepedett le a nagyvárosban.

A korábban Spanyolországból érkezettek és a helyiek az 1700-as évekre összeolvadtak. Az arab volt az elsődleges nyelvük, szefárd módon imádkoztak, és e rituálé szerint

tartották a vallási törvényeket. Ezen időszakban a közösség tagjainak száma igen ingadozó volt, számos járvány pusztított, aminek következtében szellemvárosok alakultak ki, gazdag emberek házai üresen álltak. Ennek hatására nem volt ritka, hogy a zsidók más vallásra tértek át (igaz a zsidóságot háláchikusan – a zsidó törvények szerint – nem lehet elhagyni!).

Az XVIII. század második fele ismét rossz időket hozott a marokkói zsidókra. Nagyon magas adókat szabtak ki rájuk, továbbá nem volt ritka a nyilvános megszegényítés, zsidó asszonyok megerőszakolása sem.

1790 és 1792 között két évre száműzték a Fez Mellahban (zsidó negyed; az első ilyen Fezben volt) élő zsidókat. Továbbá az egész közösségnek el kellett hagynia Qasba Srardárát. A fő zsinagógájukat mecsetté alakították át a helyi erők, építéséhez a zsidó temető sírköveit használták fel. A kétéves szenvedés után visszatérhettek a városrészbe, és engedélyt kaptak arra, hogy lebontsák a mecsetet.

Napjainkban körülbelül 2500 zsidó él az országban, amivel a legnagyobb zsidó közösséget alkotják Észak-Afrikában

A XIX. századtól napjainkig

A XIX. század a világ számos részén a zsidóság emancipációját hozta el (hogy ez mennyire jó vagy nem, jelen írás keretei között nem fogok kitérni). A marokkói zsidóság helyzete azonban nem igazán változott. Mindössze annyiban, hogy sokan rosszabb anyagi körülmények között éltek, mint korábban. Sok zsidó telepedett le a korszakban Marokkóban, főleg Európából érkeztek, kereskedelemmel foglalkoztak, sok helyi korábban kézművességgel foglalkozó ember vált nincstelenné ennek

Mellah, Fez-i zsidónegyed

következményeként. Egy részük mellahokba költözött, ahol gyakran koldusként éltek túl a mindennapokat.

A században nem volt stabil az ország helyzete, gyakran keveredtek háborúba. Általános jelenség volt a zsidók bűnbakként való beállítása. Az 1844-ben Franciaország ellen folytatott háború különösen rossz helyzetet idézett elő a marokkói izraeliták életében.

Amikor 1859. szeptember 22-én a háború tört ki Spanyolország és Marokkó között, a mórók zsidó családok házait vették el Tetuánban. A zsidók többsége csak menekülés útján mentette meg életét. Körülbelül 400 embert azonban így is megöltek. Ebben az évszázadban és 1910-ig 1000 marokkói zsidó család vándorolt Amazonba, Észak-Brazíliába.

1912-ben több ezer lázongó katona rontott be a fezi zsidó negyedekbe, és rabolt el mindent, ami mozdítható volt. Ezen történetek alatt több mint ötven zsidót öltek meg, házakat, üzleteket tettek tönkre.

1940-ben a náci vezetésű Vichy-kormány antiszemita rendeletben tiltotta meg a zsidók nyilvános tisztségvállalását. V. Mohamed nem volt hajlandó ezt a törvényt alkalmazni, sőt 1941-ben számos rabbit is meghívott a palotájába.

1956-ban Marokkó elnyerte függetlenségét. Sok zsidó magas politikai pozíciót töltött be ekkor. 1956 és 1961 között megtiltották az Izraelbe való vándorlást (a korábbi években tízezerrel távoztak a zsidók Izrael megalapítását követően). 1961-ben végül bevezettek egy olyan törvényt, mely alapján Izrael minden egyes odavándorló zsidóért jelentős pénzüsszeget fizet az észak-afrikai államnak. A zsidók által nagy népszerűségnek örvendő V. Mohamed halálakor a zsidók együtt gyászoltak a muszlimokkal. 1967-re 60 000-re csökkent a Marokkóban élő zsidók lélekszáma. 1971-re pedig ez a szám 35 000-re zsugorodott. Azonban e négy évben már nem a Zsidó Állam, hanem Európa és Észak-Amerika lett a két legfontosabb úti cél. Az európai célpontok között is kiemelkedő szerepe volt Franciaországnak, ahol sokaknak rokonaik is éltek.

Bár napjainkban viszonylag kevés zsidó él az országban, a király becsben tartja őket. Az állam támogatja az zsidó iskolákat és a zsinagógákat, a zsidó közösség fennmaradását. Marokkón belül a legtöbb zsidó Casablancában él, ahol kóser éttermek, mikve, zsinagóga és felekezeti idősotthon is található. 2014-ben a marrákesi zsidók létszáma alig haladta meg a 250-et, kiknek jelentős része 60 év feletti volt. Jelentős közösség található még Fezben, Rabatban, Mogadorban, Tetuánban és Tangerben. Egyes vélemények szerint Izraelben körülbelül egymillió marokkói származású zsidó található.

A nagyvárosokban a mai napig megtaláljuk a mellahokat, ahova évről évre sok izraeli turista látogat (egy 2017-es adat szerint évente több mint 45 000 látogató érkezik Marokkóba a Zsidó Államból).

Még egy érdekesség a cikk végére: az arab világban található egyetlen zsidó múzeumot, az El Mellahot, 2016-ban adták át Casablancában.

Golders Green, a kóser álom

SZAKÁCS NOÉMI ÉS KISS REBEKA

A Lativ Londonban járt – Golders Green lativos szemmel

„Magyarországon vallásos zsidónak lenni nehéz.” Ezt olyan sokszor mondjuk, olyan sokszor halljuk. „Nehéz a diaszpóralét, mennyivel könnyebb lenne Izraelben élni.” Ez bizonyos, hogy így van, azonban az Angliában töltött néhány nap alatt találkozhattam egy olyan diaszpóraléttel, amelyben a vallásos zsidó élet tényleg működik, ahol van a zsidóságnak egy olyan struktúrája, amely egy „mini Izrael” érzését kelti az emberben London északi részén.

Golders Greent olyan családok lakják, akik számára fontos a vallás, és tudják, hogy a vallás megélésében és a micvák teljesítésében fontos szerepet játszik a környezet.

Golders Green zsidónegyede mindössze néhány utca, körülbelül húsz perc alatt körbe lehet sétálni a területét. Ha még nem jártál itt, akkor érdemes elmondani, hogy Golders Green maga a kóser álom. Telis-tele kóser boltokkal, cukrászdákkal, pékségekkel, éttermekkel, kávézókkal, zsinagógákkal, na és persze zsidó emberekkel. Az ember tényleg elfelejti, hogy hol jár, milyen országban, milyen városban, és csak a tudat erősödik, hogy ilyen az a zsidó életforma, amely flottul működik, a ráeszmélés arra, hogy milyen nagyon messze vagyunk Budapesten ettől a diaszpóraléttől. Golders Greent olyan családok lakják, akik számára fontos a vallás, és tudják, hogy a vallás megélésében és a micvák teljesítésében fontos szerepet játszik a környezet. Ők sem véletlenül költöztek ide, többségük nem tősgyökeres angol, így nem véletlen, hogy több magyar származású családnál is jártunk.

Időnk nagy részét a JLE (Jewish Learning Exchange) épületében töltöttük. A JLE egy közösségi tér, ahol egész nap előadásokon vehettünk részt. Azt hiszem, minél többet foglalkozom a zsidósággal, annál inkább megbizonyosodom arról, milyen rengeteget kell még tanulnom. Milyen rengeteg kérdés van bennem, s ezek száma nem csökken az idővel, sokkal inkább gyarapodik.

Rabbi Danny Kirsch, az intézmény elnöke elmondta, hogy pontosan ezen okból alapult a „Learning exchange”: egy hely, ahova mikor az ember belép, legyen az zsidó vagy nem zsidó, kérdezhesen, és a kérdésére választ kapjon.

Az előadások során három fő téma állandóan visszaköszött: a „jó” fogalma, az adás fontossága, illetve a férfi-nő viszony, kapcsolat. Ezekről az előadásokról azt gondolom, egy egész cikket lehetne külön-külön írni, azonban egy kicsit az exchange kifejezésnél maradván idéznék néhány gondolatot a tanulásokból. Az Örökkévaló a saját képére teremtette az embert, ezt tudjuk. Azonban mit jelent ez Mrs. Claris Goodman előadása alapján? Az Örökkévaló, az a hatalmas jóság, amelyet mi elképzelni sem bírunk,

Dunstan úti zsinagóga, David Howard – flickr.com

adni akar és jót tenni, ezt a „tulajdonságot” adta az embernek, aki kezdetben egyedül volt férfi s nő egyszerre. Azt akarta az Örökkévaló, hogy az ember megérezze annak a vágyát, azt az igényt, hogy jót akar adni, jót akar ő is ten-

ni valakivel, s miután Ádám megérezte ezt az igényt, megteremtette mellé Chavát. Mindannyiunkban megvan ez a vágy, hogy adjunk, és jót tegyünk, hiszen ezt kaptuk az Örökkévalótól.

Rabbi DovBer Cowan Sábesszről szóló előadásából megtanulhattuk, hogy a sábesznek is van egy ilyen rendkívül fontos vonatkozása, hogy az ember ezen a kiemelt napon a hétből egy kicsit visszalép, és minden tulajdonképpen lényegtelen dologról, amelyet olyan fontosnak vél hétköznap, lemond az Örökkévaló javára. Az ember emlékezteti önmagát, hogy mindannyian és azok a dolgok is, amelyekről azt gondoljuk, mi uraljuk, valójában az Örökkévaló uralma alatt állnak.

A szombati vendégfogadás micvájának köszönhetően három teljesen különböző család fogadott minket, az érzés mégis ugyanaz volt. A sábeszi asztal csak ránk várt, mindhárman kitárták előttünk az otthonukat. Kíváncsiak voltak ránk, és próbáltak egytől-egyig megismerni bennünket, ami nem lehetett egyszerű, hiszen nagy csapatban érkeztünk. De nemcsak minket próbáltak megismerni, hanem magukról is sokat meséltek.

Számtalan dróse hangzott el az étkezések alatt, és a legjobb lenne, ha mindegyiket meg tudnám osztani vele-

tek, mégis csak egyet emelnék ki. A következő történet hangzott el a szombati asztalnál. Vendéglátónk Bodrogkeresztúrra látogatott, hogy felkeresse édesapja sírját. A temetőt keresve egy öreg úrba botlott, aki, mint kiderült, nem csak, hogy útba tudta igazítani, de az édesapját is ismerte. Az öregember elsírta magát és a nyakába borult. Azt mesélte, apja egy szőlőskertben dolgozott, amely vendéglátónk édesapjának tulajdonában volt. Az öregember elmondta, hogy az apja minden este úgy tért haza, hogy hálát adott, amiért egy ilyen jó embernek dolgozhat. Ebből a történetből is megláthatjuk a „cheszed” fontosságát, ami olyan apró dolgoknál kezdődik, mint a téged körülvevő emberekkel való kedvesség, jóindulat.

Anglia rengeteget adott, rengeteg motivációt mind az egyén fejlődése szempontjából, mind a közösségépítés szempontjából. Sábesszkor a reggeli ima alatt Rabbi Danny Kirsh azt mondta, mikor reggel felkelünk, s leöntjük a kezünk, már akkor arra kell gondolni, mire valók számunkra ezek a kezek? Mit tehetünk ma ezekkel a kezekkel, milyen jóra használhatjuk őket? Ezt magamon is tapasztalhatom, hogy mikor reggel leöntöm a kezem, és nézem, ahogy folynak a vízcseppek a tenyeremről, az az első gondolatom, hogy mégis mi az a jó, amire ma használnom kell őket?

Golders greeni utcakép, Elliott Brown – flickr.com

Érezd úgy, mintha te magad hagytad volna el Egyiptomot!

RABBI LAWRENCE HAJIOFF

Akkor is ha sosem voltál ott

A zsidó nép 3330 éve vonult ki Egyiptomból. Azóta a zsidó családok, közösségek minden évben egyszer körülülnek az asztalt, hogy megemlékezzenek erről az eseményről peszáchkor. A széderestén különböző tevékenységeket végzünk, amelyekkel mind az egyiptomi kivonulásra emlékezünk: maceszt eszünk, négy pohár bort iszunk, keserű gyökeret eszünk, oldalra dőlünk mint a szabad emberek, és felolvassuk a Hággádát, a kivonulás történetét. Ezekon túl azonban van még egy nagyon fontos micvá, amelyről sok ember megfeledkezik a szédereste folyamán. Ez a micvá pedig nem más, mint hogy azt kell éreznünk, hogy mi magunk voltunk Egyiptomban, és minket vezetett ki onnan az Örökkévaló. De miről is szól pontosan ez a micvá, és hogyan tudjuk teljesíteni?

Sohasem jártam Egyiptomban!

Közvetlen azután, hogy a Tóra megparancsolja nekünk, hogy maceszt együnk peszáchkor, és minden kovászosat távolítsunk el az otthonainkból, azt is előírja, hogy be kell vonnunk a gyermekeinket a kivonulásról való beszélgetésbe:

„És add tudtára fiadnak azon a napon, mondván: annak okáért van, amit tett az Örökkévaló velem, midőn kijöttem Egyiptomból” (2Mózes 13:8).

A Hággádá szerzője erre a mondatra alapozva írja: „Minden egyes generációban úgy kell éreznünk, mintha mi magunk vonultunk volna ki Egyiptomból.”

Mivel a tórai vers egyes szám első személyben beszél („amit tett az Örökkévaló velem”), a Hággádá arra a következtetésre jut, hogy úgy kell éreznünk, mintha mi magunk hagytuk volna el Egyiptomot. Tehát nem elég maceszt enni, négy pohár bort innunk, és felolvasnunk a kivonulás történetét, úgy, mintha az az elődeinkkel történt volna meg, de úgy is kell éreznünk, mintha mi is ott lettünk volna. Te magad voltál rabszolga, neked kellett keményen robotolnod, te magad talákoztál Mózesrel, és láttad a csapásokat Egyiptomban, személyesen téged vezetett ki az Örökkévaló Egyiptomból, át a kettéválasztott tengeren a szabadságba.

Át kell-e ejtenünk magunkat? El kell-e képzelnünk, mintha megtörtént volna valami, ami nem is történt meg, és úgy is kellene éreznünk?

A következőkben néhány különböző megközelítést szeretnék ajánlani a szédereste e kiemelkedően fontos pontjának megértéséhez, ami nem csak azt változtathatja meg, ahogy a szédereste ezen részére tekintünk, de jelentősen befolyásolhatja a zsidó népről és a zsidó történelemről alkotott felfogásunkat is.

...valójában ott voltunk Egyiptomban, és az Örökkévaló valójában kihozott minket onnan. Nem emlékszel rá? Rendben van, arra sem emlékszel, hogy megszületted, de mások elmesélték hogyan történt, milyen élmény volt.

Oké, te nem voltál igazából ott, de ők igen

A legegyszerűbb választ a kérdésre a Rási Imakönyvben találjuk, amelyet Rási egyik tanítványa írt. Ott azt írja, hogy a Hággádá a hála érzését igyekszik ezzel felébreszteni bennünk, hiszen az őseink valóban ott voltak Egyiptomban. A csodák azóta is páratlan sorozatával kísérve az Örökkévaló kihozta onnan őket. Ha ez nem történt volna meg, akkor teljesen asszimilálódtak volna a fogva tartóik között, és sohasem hagyták volna el Egyiptomot.

Az egész történelmünk ezen a kritikus pontot áll vagy bukik: menni vagy maradni? A kommentátorok szerint sok zsidó döntött úgy, hogy marad, és ők 200 év elteltével sokkal inkább egyiptominak érezték magukat, mint zsidónak. Sokan közülük meghaltak a sötétség csapása során, de

sokan maradtak, és váltak az egyiptomi társadalom részévé. Az ő leszármazottaik már nem számítanak zsidónak. Sohasem jutottak el a Szináj-hegyhez, ami megpecsételte volna a zsidó néphez való tartozásukat. De még így is több százezren hittek az Örökkévalóban és Mózesben, és hagyták el Egyiptomot.

Felidézve ezt a meghatározó döntést, amelyet az őseink több ezer évvel ezelőtt hoztak, kényelmesen ülhettek az asztalainknál és őszintén kijelenthetjük, hogy ha őket nem hozta volna ki az Örökkévaló Egyiptomból, mi még mindig ott lennénk, tehát akár úgy is tekinthetjük, mintha minket hozott volna ki az Örökkévaló.

Dennis Jarvis – flickr.com

Játszd el!

A chámec és macesz törvényei című könyvében Rambam a kivonulás elbeszélésének micvájával foglalkozik. Úgy írja, hogy a kivonulás során történt hihetetlen események elmesélése egy pozitív tórai micvá. A hetedik fejezetben idézi is a Hággádából azt a részt, amelyben említi azt a micvát, hogy mindenkinek úgy kell látnia magát, mintha maga hagyta volna el Egyiptomot. De a Rambam egy betű megváltoztatásával, teljesen más értelmezését adja a micvának:

„Minden generációban az ember köteles előadni, mintha ő hagyta volna el Egyiptomot.”

A Hággádá azt írja, hogy úgy kell látnia magát, mintha maga hagyta volna el Egyiptomot. A látni magát héberül „lirot”. A Rambam egy „hé” betűt hozzáadva „leharot”-ként olvassa ezt a szót, ami azt jelenti, hogy úgy látszódjon, vagyis úgy adja elő, játssza el. Mit vár tőlünk a Rambam, mit is csináljunk?

Pontosan azt, amit ír, játsszuk el. Minden amit a széder során teszünk, azért van, hogy felelevenítsük az élményt. Ők maceszt ettek, mi is maceszt eszünk, ők szabadok lettek, és szabad emberként ették a peszáchi szédert, mi is így teszünk, oldalra dőlve fogyasztjuk el legalább a négy pohár bort. Ők keserű füvet ettek, mi is így teszünk. És ez nem csak a micvákra vonatkozik, hanem a sok-sok hagyomány-

ra is, amely a különböző családokban és közösségekben kialakult az évszázadok folyamán.

Például sok perzsa közösségben szokás a Dajénu éneklése közben az asztalt körbefutva egymás hátát ütögetni egy nagy mogoróhagyma szárával (ez a szokás az én családomban is, amely legtöbbször sokkolja a felkészületlen vendégeket). Az oka ennek az első látásra furcsa szokásnak nem más mint, hogy átéljük azt a bántalmazást, amelyet őseinknek kellett elszenvednie az egyiptomiaktól, még rabszolgaként. És hogy miért éppen mogoróhagymát használunk ehhez, az a kivonulás egy későbbi epizódjához kapcsolódik, amikor a zsidók elégedetlenkedtek az élelem hiánya miatt a sivatagban, és visszasírták az egyiptomi bőséget. Az ott felsorolt ételek közül az egyik a hagyma. Tehát vesszük az egyik ételt, amely miatt elégedetlenkedtek, és ellenük használjuk azt, finoman ütve őket vele, hogy figyelmeztessük őket a hálaérzet hiányára.

Más közösségek valójában előadják a kivonulás bizonyos epizódjait. Például becsomagolják a maceszt és a hátukra kötik, ezzel emlékeztetve arra, hogy őseink is így hagyták el Egyiptomot. Ezek és ezekhez hasonló szokások öröklődnek nemzedékről nemzedékre, eljátszva, láttatva, előadva, mintha mi magunk hagytuk volna el Egyiptomot.

Valójában ott voltál, csak nem emlékszel rá

Az egyik legmeglepőbb válasz arra, hogyan is kellene teljesítenünk ezt a különleges micvát, Rav Shimon Schwabtól származik, aki azt írja Maayan Beit Hashovea című művében, hogy mi valójában ott voltunk, csak nem emlékszünk rá. Amikor a Tóra azt írja: „amit tett az Örökkévaló velem”, az nem valami metafora, azt konkrétan így is érti: ott voltunk és kihozott minket. A következőképpen magyarázza ezt a dolgot.

A testünk sok különálló részből épül fel. Az köztudott tény, hogy a mostani testünk nem ugyanaz, mint ami csecse-

Dennis Jarvis – flickr.com

mőkorunkban vagy akár gyermekkorunkban volt. Az évek alatt, amelyek földi életünkben már elteltek, a testünk kicsérelődött. Nemcsak megnőttünk, hanem sok millió sejtünk elpusztult, és helyettük sok millió új sejt keletkezett. Ha rá-

Nachson és a sorsdöntő ugrás

RABBI ELIEZER BARANY

Náchson szerepe a tenger kettéválásában

A kivonulás egyik – máig is mindenkit foglalkoztató – alapkérdése maga a Sás-tenger szétválasztásának kérdése. Ha valaki körkérdés formájában próbálná kideríteni, miként ment végbe az eset, akkor a valószínű narratíva arról szólna, hogy Mózes állt derékig a tengerben, míg Izrael népe erős kétségek között vergődve állt a parton, és drukolt, hogy történjen már valami... féltek a tengerbe gázolni.

Nachson ben Aminadav volt, aki végül elsőként beugrott a vízbe, mutatván erős hitét az Örökkévaló iránt. Amikor a víz már nyakig ért neki, az Örökkévaló kettéválasztotta a tengert. A Tóra erről persze sehol nem tesz említést. Nachson történetét nem találjuk a bibliai szövegben. Annyit tudunk, hogy Mózes imádkozott, majd az Örökkévaló kettéválasztotta a tengert, és Izrael népe száraz lábbal kelt át rajta. Ebben a cikkben Nachson történetét vizsgáljuk meg, indítékait és annak részleteit, miként vetette magát a tengerbe, és tesszük ezt azért, hogy jobban értsük, hogyan is esett és mit is jelent számunkra a csoda, amely akkor ott megtörtént.

Nachson történetét arról, hogyan ugrott a tengerbe, amikor az még nem vált ketté – a Gemarában találjuk meg: Rabbi Jehuda mondta Rabbi Meirnek: nem ez történt. Minden törzs vonakodott attól, hogy belegázoljon a tengerbe, és akkor előugrott Nachson és elsőként a vízbe vetette magát. Mózes ugyanakkor folytatta imáját, és az Örökkévaló így szólt hozzá: „az én szerettem éppen készülnek a tengerbe fulladni és te tovább imádkozol hozzám ezen közben?” És Mózes így válaszolt: „Ó, Uram, a világ ura, mi mást tehetnék én?” „Beszélj Izrael fiaihoz, biztasd őket, hogy menjenek tovább, és Te emeld magasba a botod és tárd ki a kezéd...” (*Szotá 37a*).

Tehát a Gemara további részletekkel gazdagítja a történetet, miszerint Nachson vízbe veti magát, és majd' megfullad és eközben mondja az Örökkévaló Mózesnek, hogy emelje magasba a botját hogy ő szétválaszthassa a tengert – és igen, kell, hogy a szövegben legyen valami, ami arra késztet, hogy részletekkel töltsük fel a Tórában leírtakat. Kísérletet kellene tennünk arra, hogy kiderítsük, ugyan mi motiválta Nachsont arra, hogy ezt az ugrást megtegye, mi indította őt arra a gesztusra, amely végül is a tenger szétválását eredményezte – legalábbis bölcseink nézete szerint.

Biztos vagyok benne, hogy mindenki ismeri azt az elfogadott általános választ, miszerint Nachson az Örökkévaló iránti igaz és eltökélt hitet demonstrálta, amikor belevetette magát a tengerbe. Jóllehet ez az állítás szembe megy a Tórában leírtakkal – a továbbiakban látni fogjuk, miképpen.

Próbáljuk megvizsgálni Nachson ugrásának hatását. A Gemara leírása szerint Nachson beugrik a tengerbe, Mózes felemeli a botját, az Örökkévaló szétválasztja a tengert és mindenki boldog. De vajon mi történik, ha Nachson nem veti magát a tengerbe, vagy Mózes nem emeli magasba a botját? Ezek szerint ha sem Nachson nem ugrik, sem Mózes nem emeli a botját, akkor a tenger nem válik szét?

Vagy mi történik akkor, ha Mózes nem emeli magasba a botját, miután Nachson beugrott a tengerbe? A midrás szerint Nachson – ez utóbbi esetben – egyszerűen megfulladt volna. Azaz ha az ugrást egyszerűen az Örökkévaló iránti hite vezérelte – nos, akkor sokra nem ment volna vele. Azaz ha az ugrásnak nem az lett volna a célja, hogy Mózes a botját magasba emelje, akkor az egésznek semmi értelme nem lett volna. Vagy ha Mózes felemeli a botját, anélkül hogy Nachson a tengerbe ugrana, akkor a történet minden csavar nélkül lezajlik a tórai szöveg szerint. Mi az, amit Nachson hozzáadott az egészhez?

Ráadásul a Tóra értelmezése szerint ok-okozati összefüggés van aközött, hogy Mózes magasba emeli a botját és a tenger kettéválik.

néznél egy újszülöttkori képedre, valószínűleg nem ismernél magadra anélkül, hogy az anyukád el ne mondaná, hogy te vagy az a cuki baba a fotón. Az a baba nem hasonlít rád, nem olyan a hangja, mint neked, nem olyan az illata, mint neked, nem érzed úgy, mintha te lennél, de mégis te vagy. Te még csak nem is emlékszel arra, milyen volt újszülöttnak lenni.

A zsidó néppel is hasonló a helyzet. Az őseink nem mások, mint akiktől származunk, ők mi vagyunk egy korábbi verzióban, mint a baba is mi voltunk néhány évvel ezelőtt. Az, hogy azok a zsidók Egyiptomban másképp néztek ki, más illatuk volt, más volt a hangjuk, nem számít. Rossz szemszögből nézünk a zsidó népre, írja Rav Schwab, mi egy nagy organikus egész vagyunk, amely átível több ezer év zsidó történelmén. Mi 3000 éve Egyiptomban születünk mint nép, és azóta is fokozatosan növekszünk. E szerint a nézet szerint valójában ott voltunk Egyiptomban, és az Örökkévaló valójában kihozott minket onnan. Nem emlékszel rá? Rendben van, arra sem emlékszel, hogy megszületél, de mások elmesélték hogyan történt, milyen élmény volt.

Ennek a gondolatmenetnek van egy további megközelítési módja is. Vannak saját emlékeink, és van valami, amit kollektív nemzeti emlékezetnek hívnak, és aminek mi is részei vagyunk. A széderen ülve és teljesítve a micvákat, hozzákapsolódunk a nemzeti emlékezetünkhöz, közös tudatunkhoz, amelynek valójában több ezer éve részesei vagyunk. Ezt a megközelítést támasztja alá, hogy milyen különbözően mutatja be a Tóra Jákob családját és Ézsau családját. Amikor Ézsau utazik a családjával, a Tóra úgy fogalmaz „És vette Ézsau az ő feleségeit, fiait és leányait, meg háza minden lelkeit” (*Mózes1 36:6*), amikor pedig Jákob családtagjait sorolja fel Mózes második könyvének elején, a Tóra úgy írja, hogy „sivim nefes”, azaz 70 lélek van a családjában. A lélek szó egyes fentebb szerepel, annak ellenére, hogy hetvenen voltak, ami a fentebb említett közös tudatra utal, ami jellemzője Jákob családjának.

Minden csak az IDŐ-ről szól

A Tóra többféleképpen utal peszáchra, ezek közül az egyik „zmán cherutenu”, ami azt jelenti, hogy szabadságunk ideje. Ahhoz, hogy megértsük ezt a kifejezést, Ráv Dessler egy 1944-es előadásához fordulhatunk segítségért, amelyben mély, kabbalisztikus magyarázatot ad arra, hogyan szemléli a zsidó hagyomány az időt. Ezt felhasználva közelebb kerülhetünk annak a megértéséhez is, hogy kell úgy éreznünk mintha mi magunk vonultunk volna ki Egyiptomból.

Legtöbbször egy vonalként tekintünk az időre, amely három szakaszra oszlik: múlt, jelen, jövő. Amikor tapasztalunk valamit, azt a jelenben éljük meg, és ennek a jelennek nincs semmi kapcsolata a korábbi évek hasonló időszakával. Amerikában például minden évben november negyedik csütörtökön ünneplik a hálaadás ünnepét. Ez a dátum azonban nincs semmi jelentős kapcsolatban a hálaadással. Ez egy véletlenszerűen választott dátum, amelyet Lincoln elnök jelölt ki arra, hogy ezen a napon megünnepeljék a termények sikeres betakarítását. A pontos dátumnak nincs semmi köze semmilyen konkrét tapasztalathoz. Bármilyen más dátumot is választhattak volna.

Az idő zsidó koncepciója teljesen különbözik ettől. Nem egy vonalként, hanem egy spirálként tekint rá. Mi úgy utazunk át egy-egy éven, ahogy egy utazó utazik vonattal, amely útközben megáll a különböző állomásokon. Minden állomás más-más tapasztalat lehetőségét kínálja nekünk. Például peszách ideje a szabadság megtapasztalásának idejére esik. Mindig, amikor áthaladunk rajta, lehetőségünk van megtapasztalni a szabadság egy aspektusát. Sávuoat a tóraadás ideje, ekkor van lehetőségünk újraélni a Tóra átvételének élményét, Szukkot a boldogság és a hit ideje, ezért mi elhagyjuk otthonainkat és sátrakba költözünk, és lehetőségünk van megerősödni hitünkben és átélni az Örökkévalóól sugárzó boldogságot. Jom kipur a megbocsátás ideje, ez az idő tartalmazza annak a lehetőségét, hogy megtisztuljunk korábbi bűneinktől.

Amikor peszách idejéhez érünk az évben, a lehetséges szabadság idejéhez érünk, és ahogyan őseink képesek voltak ezt az energiát felhasználni és elhagyni Egyiptomot, mi is képesek lehetünk felszabadítani magunkat azok alól a dolgok alól, amelyek megakadályozzák, hogy azzá váljunk, amivé válhatnánk. Amikor a Hággádá azt írja, érezzük úgy, mintha mi magunk hagytuk volna el Egyiptomot, az azt jelenti, hogy ebben az időszakban van lehetőségünk megtapasztalni a szabadság lehetőségét, és valóságossá tenni azt.

Minden csak a képzeleteden múlik

Dr. Abraham Twerski rabbi véleménye szerint az Örökkévaló azt várja tőlünk, hogy használjuk a képzelőerőnket a peszách széderen, hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy milyen élénk is a fantáziánk, mind alvás közben, mind ébren, amikor éppen ábrándozunk valamin. Erre alapozva azt javasolja, hogy „meditáljunk, és alkossunk az elménkben háromdimenziós, színes jeleneteket, amelyekben magunkat látjuk, amint a nádat és az agyagot keverjük, és formázzuk téglaká, közben halljuk az egyiptomi munkafelügyelő ordítását, és érezzük az ostor csapódását a hátunkon”. Ezután vizualizálhatjuk a csapásokat, amelyeket az Örökkévaló Egyiptomra bocsátott, majd láthatjuk magunkat, amint elhagyjuk Egyiptomot, és ott állunk a tenger partján, hallva a Fáraó harci szekereinek közeledését, érezzük a csapdába szorultságot, majd átélhetjük a megkönnyebbülést, amikor a tenger kettéválik előttünk. Véleménye szerint ezzel tudjuk teljesíteni a „érezd úgy, mintha te magad hagytad volna el Egyiptomot” micváját. A képzelőerőnk használata lehetővé teszi, hogy értékelni tudjuk a kivonulás jelentőségét, és kellőképpen kifejezhessük halánkat az Örökkévalónak mindezért.

Adja az Örökkévaló, hogy mindnyájunknak sikerüljön idén egy új, magasabb szinten átélni a peszách időszakát, és megtapasztalni a szabadságot amelyet kínál számunkra, amellyel élve megszabadulhatunk a mostani száműzetésünkből, és a többi zsidóval együtt visszatérhetünk Izraelbe, ahogy azt mondjuk is ilyenkor: „Jövőre Jeruzsálemben”.

fordítás • Hámori Zoli
forrás • YU Torah-to-Go 5775

A Tóra arra az egyszerű tényre irányítja a figyelmet, hogy a tenger szétválását azért idézte elő az Örökkévaló, mert Mózes magasba emelte a botját.

Hasonlóképpen Ohr HaChaim is alapvetőnek értékelte ezt a gesztust: „Tudnunk kell, mikor történt pontosan, hogy Mózes felemelte a kezét, az éjszaka kezdetén avagy a végén? És a szövegből világosan kiténik, ez a reggel beköszöntött előtt volt, és ha ez így volt, akkor igen nehéz a helyzet, mert hol a bizonyítéka annak a felismerésnek, miszerint a tenger szétválása Mózes kezei által történt meg.”

Tehát ahogy Ohr HaChaim rámutat, és ezt el is fogadjuk alapvetésként, igenis kell, hogy legyen közvetlen kapcsolat aközött, hogy Mózes magasba emelte a botját és a tenger ketté vált.

Ha Nachson tengerbe ugrása nem a közvetlen és azonnali kiváltó ok (hanem Mózes és az ő felemelt botja az), és az ugrás nem a hitet és elköteleződést volt hivatott demonstrálni (hasztalan is lett volna, ha Mózes nem emeli magasba a botját), akkor viszont mi lehetett a célja? Ramban kommentárja segít összekapcsolni ezeket a forrásokat, és egyúttal magyarázattal is szolgál: „Rémültek voltak Izrael fiai és sírtak, amikor az Örökkévalóhoz kiáltottak. Mózeshez pedig így szóltak: Mindez amiatt, mert Egyiptomban nincsenek sírok?” (Exodus 10,11).

Azzal, hogy a tengerbe ugrott, Nachson fontos közreműködő lett Izrael népe megmentésében és segítség volt abban, hogy a nép megértse, Mózes valóban az Örökkévaló szószólója számukra.

„A nép hitt az Örökkévalóban, és megmentésért imádkozott hozzá, de Mózesrel kapcsolatban kétségek támadtak a szívükben, gondolván, talán azért vezette ide őket, hogy uralkodhasson felettük, és bár látták a jeleket, és szemtanúi voltak a csodáknak, azt gondolták, Mózes manipulált valamit, vagy hogy az Örökkévaló azért idézte elő a csapásokat az egész nép bűnei miatt, mert úgy akarta, hogy eljőjenek Egyiptomból, és hogy a Fáraó ne üldözzé őket” (Ramban, Exodus 14:10).

Ramban rámutat arra, hogy a népnek egyáltalán nem volt kétsége afelől, hogy az Örökkévaló irányítja a világ-mindenséget, hisz ők az a nép, amely közvetlen szemtanúja volt a tíz csapásnak. A Tórában mindig ott az állítás – tudd, én vagyok az Örökkévaló. Hogyan vitte végbe

mindezt? Az Örökkévaló világossá tette, hogy nincsenek különféle erők, amelyek hatalmat gyakorolnak a világ-mindenség egyes elemei fölött, hanem Ő gyakorolja a hatalmat, és irányít mindent a földtől az égig, a népekig – mindent. És amint Izrael népe saját szemével meggyőződhetett az Örökkévaló hatalmáról – nem voltak azzal kapcsolatban további kétségei. Egyetlen kétségük volt: Mózes.

Tény, ha megvizsgáljuk a Ramban által megjelölt részeket, egyértelmű, hogy Izrael népének haragja Mózesre, félelme az Örökkévalóra irányult, ez utóbbihoz imádkoztak félelmükben, és Mózeset vádolták halál-tól való fenyegetettségüket érzvén.

Úgy tűnhetett számukra, talán Mózes csak jókor volt jó helyen, talán csak az egyiptomiak gonoszsága miatt hozta az Örökkévaló a csapásokat, és talán csak az ősapák érdemei miatt tette ezt, és talán Mózes csak trükkösen belekeverte magát az isteni üzenetekbe, mintha része lenne bennük. És ezek miatt az Örökkévaló hitelessé tette Mózeset a szemükben – de hogyan tehette ezt meg? Megteremtett egy helyzetet melynek fókuszába Mózeset állította, mintha az isteni csodák Mózesnek lennének tulajdoníthatók.

Mindezen gondolatok ismeretében már megmagyarázható Nachson ugrása. A nép haraggal fordult Mózes felé, és őt hibáztatta helyzetéért, de mint vezetőtől azt várták tőle, hogy találjon valami megoldást. Bár Izrael népének bizalma megintgott Mózesben, Nachson mutatván bizalmát és hitét Mózes iránt, mintegy elismerve, hogy Mózes az Örökkévalót képviseli előttük, azzal a biztos hittel vette magát a tengerbe, hogy Mózes képes megmenteni a népet. Nachson fenyegetően közeli halála arra készítette a népet, hogy rendületlenül arra koncentráljon, mit tehet Mózes, remélve, hogy megmenti Nachsont, és megmenti a nép többi tagját is. És Mózes felemelte a botját, és a tenger megnyílt.

Azzal, hogy a tengerbe ugrott, Nachson fontos közreműködő lett Izrael népe megmentésében és segítség volt abban, hogy a nép megértse, Mózes valóban az Örökkévaló szószólója számukra. És az eredmény? A bibliai szöveg megfogalmazza hogy valójában, végül is, a nép bízott Mózesben: „És Izrael fiai látták az Örökkévaló mit tett Egyiptomban, félték az Örökkévalót, és hittek az Örökkévalóban így hittek Mózesben, az Ő szolgájában is.”

Azaz a tenger szétválása nemcsak az Örökkévalóba vetett hitüket erősítette meg, hanem immáron azt is elfogadták, hogy Mózes az Ő szószólója, azaz fontos szerepe van. Nem hitték azt, hogy Mózes közreműködött a csodákban, de felismerték Mózes szerepét a csodákban, és elismerték Mózeset, mint vezetőt.

De vajon ez a felismerés, hit miért csak a tenger szétválása után jött? Közelebb juthatunk a válaszhoz, ha megnézzük Rási kommentárját, amely definiálja a hit fogalmát. A mikéc hetiszakaszban mielőtt József felfedi kilétét testvérei előtt, azt kéri tőlük, hogy hozzák a legfiatalabbat, Benjámint Egyiptomba hogy igazolja állításait: „Hozzatok elem legfiatalabb öcséteket, hogy hitem legyen szavatokban, és nem haltok meg” – és megtették (Genesis 42:20).

Rási itt azt példázza, mi is a hit (héberül emunah). Láthatjuk, hogy a hit a bizonyítékok elismerése. A tenger kettéválását illetően, azért, hogy a nép elfogadja Mózeset, és az ő közvetítésével az Örökkévaló parancsait kövessék, szükség volt arra, hogy Mózes hitelessé váljon előttük.

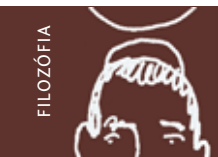
Ezért kapcsolta az Örökkévaló a tenger szétválását össze azzal a gesztussal, hogy Mózes felemelte a botját. Ha ez nem történt volna így, nem lett volna semmi ok Mózes követésére.

Bölcsseink a szöveg precíz értelmezésével arra világít rá, hogy mennyire fontos Mózesre mint az Örökkévaló szószólójára figyelni. Hogy Mózes, mint vezető, hitele létünk minden aspektusából kulcsfontosságú.

Ha a Tóra szavait megtanuljuk értelmezni abból a szempontból, hogy mennyire fontos Mózes vezetői szerepe, akkor érthetjük csak meg, hogy lehetséges, hogy egy egész nép hitelt adott Mózes szavainak és generációkon keresztül ezt adták tovább.

Kiran Foster – flickr.com

De miért? Avagy a Hággádá ifjainak rövid újraértelmezése

FERENCZ DÁNIEL BENJÁMIN

A Hággádá egy rabbinikus útmutató, egy tórai ünnep, a peszách fő eseményéhez, a széderesté(k)hez. Azonban emellett, hogy benne van a szédereste szertartási sorrendje, talán a legismertebb benne – zsidó és nem zsidó körökben is – a négy fiú.

Ők négyen: a jó, a gonosz, az együgyű, és aki még kérdezni sem tud.

A széderestének fontos szerepe van a zsidóság hagyományainak továbbörökítésében. Ha egy gyermek tud kérdezni a saját népével, hagyományaival kapcsolatban, az már nagyon értékelendő. Természetesen ez közegfüggő is, hiszen egy izraeli, vallásos környezetben felnövő zsidó kisfiú százszor többet tud a zsidóságról, mint sok, a galutban élő, a vallással gyakran kevésbé szoros kapcsolatban lévő zsidó gyermek.

A széderestéken meg szokták kérni a 13. életévüket még be nem töltött fiúkat, hogy tegyenek fel egy kérdést. Emlékszem, tavaly a Lativban Ráv Keleti egyik unokája kérdezett, természetesen ivritül. Mikor lefordították a kérdését, csak ámultam, hogy ilyen fiatalon hogy tud ilyen sokat, és ennyire jól kérdezni.

Né ítéljünk egy kérdés alapján

Azonban a helyzet ennél sokkal árnyaltabb. Nem feltétlenül tudjuk megítélni a kérdésből vagy annak hiányából, hogy a fiú jó, gonosz, együgyű vagy olyan, aki még kérdezni sem tud. Több okból is félreismérhetjük a széderestén kérdező gyermeket. Ezek az okok főként pszichológiai és kulturális eredetűek. Lehetséges, hogy a fiú tud kérdezni, sőt nagyon is jól tudna kérdezni, de introvertált alkat, és nem mer több ember előtt megszólalni. Az is előfordulhat, hogy azért nem kérdez, mert nem rendelkezik megfelelő tudással a témában, és nem szeretne olyat kérdezni, amivel szégyenbe hozhatná saját magát. Sőt még az is megtörténhet, hogy a fiú, akit felhívunk kérdezni, bár nem rendelkezik megfelelő tudással, de úgy kérdez, mint a Hággádában a gonosz fiú, a zsidó közösségből saját magát kizárva: „Mit jelent ez az ünnep számotokra?” Ha a fiú nem rendelkezik kellő tudással a zsidóságról és a kivonulásról, valamint annak megünnepléséről, ez a kérdés is teljességgel elképzelhető, hogy a jóságából ered. Kíváncsi, szeretné megismerni saját népének történelmét, identitását. Kérdésének formája lehet, hogy nem helytálló, azonban a mögöttes szándék könnyen elképzelhető, hogy jó.

Ugyanakkor az is lehetséges, hogy egy fiú szüleinek előre szólnak, hogy szédereste őt fogják felhívni, hogy kérdezzen, a szülők pedig félvén attól, hogy szégyenbe kerülnek, alaposan felkészítik a fiukat, hogy olyan kérdést tegyen fel, amely kellőképpen illik az alkalomhoz. Lehet, hogy a fiú jó vagy gonosz, de még az is lehet, hogy magától kérdezni sem tudna, azonban a kívülállók számára valószínűleg úgy fog tűnni, hogy jó, mert szülői nyomásra, bemagolt egy kérdést.

Szintek

Emlékszem, pár évvel ezelőtt egy ismerősöm elküldte nekem a szakdolgozatát – amelyre egyébként jelest kapott –, hogy véleményezzem. A reneszánsz ételábrázolások volt a témája. Az egyik festmény egy széderestét ábrázolt. Ő pedig derekasan leírta, hogy a képen látható macesz és bor milyen jelentős keresztény szimbólumok. Bár tény, hogy nem vagyok sem művészettörténész, sem tóratudós, az ismerősöm ezen megállapításaira eléggé felkaptam a vizet, és közöltem vele, hogy a bírálói vagy egyáltalán nincsenek tisztában a háláchával és a szédereste fogalmával, vagy csak nagyon felületesen olvasták át a diplomamunkáját. Rosszabb esetben: mindkettő.

Mi köze van ennek a történetnek a négy fiúhoz? Cik kem elején említettem, hogy mennyire ámultam Ráv Keleti unokáján a tavalyi első széderen. Azonban nem mindenki van olyan műveltségi és értelmi szinten, mint ő. Illetve, ahogy írtam, könnyen lehet, hogy valaki egyszerűen csak introvertált és nem mer megnyílni egy nagyobb közönség előtt.

Éppen ezért azt gondolom, hogy bár a hagyományunkban fontos szerepe van a négyes számnak, és bár ez kifejezetten igaz a peszáchra, 2 oda kell figyelniük arra is, hogy ne ítéljünk meg egy kérdésésre felhívott fiút sem a kérdése, sem annak stílusa alapján. A feljebb vázolt esetek bármelyike fennállhat, sőt az is lehet, hogy azokon kívül még számos más aspektus van, amelyet figyelembe kellene vennünk akkor, amikor a kérdező fiú jóságáról elmélkedünk. Lehetséges, hogy az a fiú, aki közönség előtt még kérdezi sem tud, chevrutában úgy brillírozik, hogy mindannyian a csodájára járnánk. Ám ez egyetlen széderesti kérdésből vagy annak hiányából nagyon valószínű, hogy nem fog számunkra kiderülni.

Kérdezni?

Úgy gondolom, hogy örömteli ha egy zsidó fiú érdeklődik ősei és családja hagyományai iránt. Azonban a kényszert

nem tartom jó megoldásnak. Inkább tűnjön egy fiú olyan-nak, aki kérdezni sem tud, és derüljön ki évekkel később, hogy ő egy derék ember, aki befelé forduló, vagy éppen

meg volt szeppenve, mint hogy – a család nyomására – egy rossz, erőltetett élmény esetleg kiirtsa belőle az érdeklődést a széderesték, és a zsidóság hagyományai iránt.

Széderesti énekek: Dájénu és Chád Gádjá

RABBI ALEXANDER SEINFELD – RABBI TOM MEYER

Szédereste nemcsak mesélünk, eszünk és iszunk, hanem sokat éneklünk is. A legnépszerűbb dalok közül ismerkedjünk meg kettővel közelebbről.

Dájénu

Talán a legismertebb peszáchi dal (holtversenyben az *Echád Mi Jodéával*). Tizenöt versszakon keresztül sorolja mindazt a jót, amit az Örökkévaló tett a zsidó néppel, illetve adott nekünk. Lássuk, mi az, amiért (többek között) hálásak lehettünk és lehetünk most is, illetve mit jelenthetnek ezek ma a nép, illetve az egyén szintjén. Az első öt versszakban a rabszolgaságból való kiszabadulásról van szó, a második ötben a csodákról, a harmadik ötben pedig a Teremtőhöz való közeledésről.

A rabszolgaságból való kiszabadulás

1. Ha csak kihozott volna minket Egyiptomból. Egyiptom elhagyása azt jelenti, amikor felfedezzük a lelkünket és a szükségleteit. Egyfajta tisztánlátás.
2. Ha csak ítélik az egyiptomiak felett. Amikor megvan a tisztánlátás, választhatunk a jó és a rossz között. Zsigeri jó érzés tölt el bennünket, amikor például egy filmben azt látjuk, hogy a rossz elnyerte méltó büntetését.
3. Ha csak az isteneiken ítélik.

- Amikor negatív, romboló, kizsákmányoló ideológiák megbuknak. Az elmúlt száz évben találunk erre bőven példát.
4. Ha csak az elsőszülötteket ölte volna meg. Ez a gonosz vezetők bukására utal.
5. Ha csak nekünk adta volna a vagyonukat.

Ha a fizikai örömeiket kergetjük, azok kicsúsznak a kezünkől. Sohasem leszünk teljesen elégedettek, és nem tudjuk visszaidézni az elmúlt élvezeteket. Ha viszont a lelkünk finomításán dolgozunk, bónuszként megkapjuk a testi élvezeteket is, méghozzá egy más szinten. Ha perspektívában van tartva, kóser keretek között és a megfelelő mértékben, akkor a fizikai élvezetek is a lelkiek szolgálatában állnak.

A csodák

6. Ha csak kettéválasztotta volna nekünk a tengert. Legtöbbünkkel történt már olyan, amit személyes csodának nevezhetünk. Talán nem olyan szintű nyílt csoda, mint a tenger kettéválása, de abból, ami igenis megtörtént velünk, következtethetünk a még nagyobb csodákra.
7. Ha csak átvezetett volna minket száraz földön. Amikor nemcsak megmagyarázhatatlan dolog történik velünk, hanem tetőtől talpig benne vagyunk, elmerülünk benne, és átéljük.
8. Ha csak belefullasztja az ellenségeinket.

A zsidók átértek száraz lábbal a túlpartra, az egyiptomiak előtt pedig visszazáródott a tenger. A zsidók megnyugodhattak volna, de azért volt még egy kis aggodalom: mi van, ha azok kicsivel távolabb kiűsztek és most oldalról fogják támadni őket? A tenger erre partra vetette a hullákat, hogy a zsidók megnyugodhassanak, nem fogja őket senki üldözni. A Teremtő még ettől a kis aggodalomtól is meg akarta kímélni őket.

9. Ha csak táplált volna minket negyven évig a sivatagban. Az Örökkévaló csodás módon gondoskodott az ételről, ruháról, tisztálkodásról 40 évig a sivatagban, hogy a zsidók csak tóratanulással és spirituális növekedéssel foglalkozzanak.

10. Ha csak mannával táplált volna minket. Levette a vállukról a párnaszá (megélhetés) gondját. A Teremtőhöz való közelség.
11. Ha csak a Sábesszt adta volna nekünk.

A sábesz a megszentelt idő. A mai világban nagyon fontos eszköze lehet a mentális egészség megőrzésének. Kilépní a mókuserékből, hátradőlni, nem alkotni, dolgozni, hanem szemlélődni, élvezni a létezését. Tanulni, fejlődni, családi életet élni.

12. Ha csak elvezetett volna minket a Szináj-hegyhez. A fizikai általában eltakarja a spirituális, és nekünk kell kemény munkával felfedni azt. A spiritualitás olyan, mint

a víz, ha leásunk, akkor a legtöbb helyen ott találjuk. A Szináj-hegynél nem kellett leásnunk sem, az Örökkévaló kinyitotta a forrásokat.

13. Ha csak a Tórát adta volna nekünk.

Mit lehet kezdeni egy Szináj léptékű revelációval? Hogyan ültessük át a mindennapjainkba, hogy megmaradjon? Kaptunk ehhez egy részletes kézikönyvet.

14. Ha csak bevitt volna minket Izrael földjére.

Ahogy a sábesz az idő megszentelt része, Izrael a földé. A Teremtő nyilvánvalóan mindenhol ott van, de vannak helyek, ahol jobban lehet érezni a jelenlétét. Izraelben kisé jobban fellebbenti a függönyt.

15. Ha csak felépítette volna nekünk a Szentélyt.

A bölcseink évezredekkel ezelőtt megmondták, hogy a Szentély le lesz rombolva, és csak a nyugati fala marad fenn, azért, hogy egy cseppet érezhessük a veszteségünket. A Szentélyben érezhető volt a Teremtő hatalmas, csodálatos és inspiráló jelenléte, és ezt kommunikálták a világ felé, ahogy az Édenkertből is eredt egy folyó, ami a négy világtáj felé folyt.

A Hágaggá végül mind a 15 lépést egyben felsorolja, mert noha ezek mind külön csodás ajándékok, egy egészet képeznek. Együtt működnek, együtt van meg a teljesség.

Chad gadja – Egy gida

Ez a mondókaszerű láncdal, amelyet a széder végén éneklünk, a Forrás olvasói számára már bizonyára nem meglepő módon nem butácska gyerekdal. Annyira nem, hogy maga a Vilnai Gaon a következőképpen értelmezi.

A dalban „apám” vesz egy „kecskegidát” „2 zuzért”. A gidát felfalja a „macska”, a macskát megharapja a „kutya”, amelyet megver a „bot”. Ezt elégeti a „tűz”, amelyet ki-

olt a „víz”, ezt viszont megissza az „ökör”, amelyet levág a „sochet” (rituális metsző), akit viszont elvisz a „Halál Angyala”, és a végén azt pedig legyőzi a Jóisten.

A Vilnai Gaon értelmezésében a gida az elsőszülöttség, vagyis Ábrahám és Izsák szellemi öröksége, amelyet „apám”, azaz Jákob megvett Ézsautól „2 zuzért”, vagyis kenyérért és lencséért.

A „macska” nem más, mint József testvéreinek a féltékenysége, aminek következtében József elkerült Egyiptomba, és Egyiptom a „kutya”. A „bot” Mózes híres botja, amellyel sok csodát tett. A „tűz” a bálványimádás hatalmas vonzása, amely eluralkodott a zsidókon onnantól, hogy kiszabadultak Egyiptomból az Első Szentély lerombolásáig és a babiloni száműzetésig az i. e. V. században. A „víz”, ami ezt kioltja az i. e. IV. századi bölcsek, akik visszavezették a népet Izraelbe, és imádkoztak, hogy szűnjön meg a bálványimádás hatalmas vonzereje (a Teremtő hallgatott rájuk, és elvette ezt a kísértést, de hogy a szabad akarat számára mégis egyensúlyban maradjon a világ, ekkor szüntette meg a nyílt prófécia is).

Az „ökör” Róma (Ézsau leszármazottai), akik lerombolták a Második Szentélyt. A nyugati civilizáció ennek a szellemi örököse, ma is ebben élünk. A „metsző” a Józseftől származó Messiás lesz, aki majd megteszi a végső megváltás első lépéseit. A „Halál Angyalát” nem kell magyarázni, az első Messiásunk meg fog halni. De utána jön maga a Teremtő a Dávidtól származó Messiással.

A dal érdekesen lépeget a zsidó történelemben. Egyszer fenn vagyunk, máskor lenn, de a vége optimista és boldog, illően a széder végéhez.

összeállította • D. Ch.
forrás • aish.com

Lehetséges válaszok a „Tórai kérdezz-felelek” kérdéseihez

1) A Chatam Szófer azt tanítja, hogy a logika úgy diktálja, hogy egyáltalán ne legyen megengedve az embernek az állatok megevése. A nagy újdonsága ennek a tórai résznek az, hogy mégis szabad megennünk az állatokat. Emiatt hozza a Tóra az ehető állatok listáját először.

2) A Malbim azt tanítja, hogy nagyon pontosan fogalmaz a Tóra, amikor három igeidőt használ a három állattal kapcsolatban. A nyúl patájának múlt időben való említése azt jelzi, hogy hogyan volt teremtve a nyúlt – hasított pata nélkül. A teve esetében más a helyzet. Ennek az állatnak a patája ugyanis úgy néz ki, mintha hasított patája lenne, de valójában a hasított rész egy pontján mégis összenőtt a pata. Ezért a Tóra nem mondhatja ki egyértelműen, hogy nincs hasított patája, mert úgy tűnik, mintha éppen most történe a teve hasított patájának kialakulási folyamata

– ezért a jelen idő. A hegyi nyúlal kapcsolatban a tudósok azt állítják, hogy találtak olyan példányokat, melyek kérődznek, és a hátsó lábuk patája hasított. Emiatt könnyen gondolhatják az emberek, hogy az első lábuk patája is hasított volt valamikor, és ennek okán kóser az állat. A Tóra azonban jövő időt használ: ez az állat sosem lesz kóser.

3) A Mesek Chochma magyarázza, hogy a kohénak kétszeres elemzést kell végeznie az mecórával (leprással) kapcsolatban. Először is, meg kell vizsgálnia a betegség technikai részleteit, és meg kell állapítania, hogy ez a tisztátalan kategóriába tartozik-e vagy sem. Másodszor azonban azt is meg kell vizsgálnia, hogy a leprásnak milyen személyes körülményei vannak. Lehetnek ugyanis olyan körülmények, amelyek elegendő okot kínálnak arra, hogy ne kiáltásák ki az illetőt tisztátalannak – például a nemrég kötött házasság esetén. E két vizsgálat okán használja a Tóra kétszer is a kifejezést, hogy a kohén megnézi a mecóra bőrbetegségét.

Peszách

PÁCSER ANDI

Macesz gombóc

Hozzávalók

1/2 kg maceszlap, 15 tojás, 15 kanál zsír, ha nincs, akkor margarin, 15 kanál víz, gyömbér (tetszés szerint), só

Elkészítés

Összetöröm a maceszlapokat (nem kell nagyon apróra), és ráteszem a zsírt vagy margarint (jó, ha egy kicsit olvadt). Egyesével feltöröm a tojásokat, beleteszem a vizet is és a fűszereket. Hagyom állni egy kicsit, mert így könnyebb összekeverni. Miután jól összeállt, kis golyókat vagy bármilyen formára kiszagatom. Én külön szoktam egy kis levesporos vízben kifőzni. Ha esetleg megmarad, akkor lehet fagyasztani.

Palacsinta

Hozzávalók

2 nagyobb tojás, 1 csipet só, 1 kk cukor, 2 dl macesz- vagy krumpliliszt (1 bögre), 2 dl szénsavas víz (1 bögre), olaj (amennyit felvesz)

Elkészítés

A lisztet, a cukrot, a tojásokat, a sót és a szóda vizet keverőtálban simára keverjük, majd hozzáadjuk az olajat. Pici olajon, forró serpenyőben kisütjük a palacsintákat. Tálalás előtt vékony csíkokra vágjuk, és így tesszük a levesbe.

Hagymás sült csirke, tört krumplival

Hozzávalók

4 db egész csirkecomb, 1 kg hagyma, 2 kg krumpli

Elkészítés

Miután megpucoltuk a combot, sózzuk, borsozzuk, és az apróra vágott hagymára tesszük. Pici olajjal meglocsoljuk és mehet a 180 fokra sütőbe. Addig sütjük míg meg nem puhul, és a bőre piros lesz. Míg sül, megpucoljuk a krumplit, és kockára vágva megfőzzük. Ha megpuhult, leszűrjük. Meg lehet szórni egy kis pirospaprikával, és egy pici margarint bele lehet keverni. Sózzuk, borsozzuk.

Húsleves maceszgombóccal vagy palacsintával

Hozzávalók

1 egész csirke, 1 kg sárgarépa, 2 szál fehérrépa, 1 db karalábé, 1 kicsi zeller, 1 közepes vöröshagyma (héjastól)

Elkészítés

Megpucoljuk a csirkét, és feldaraboljuk. Hideg vízben feltesszük főni. Addig megpucoljuk a zöldségeket, és tetszés szerint feldaraboljuk. Mikor felforr a víz, a habot leszedjük, belerakjuk a zöldségeket, és fűszerezzük. Só, bors, kurkuma kerül bele. Lassú tűzön főzzük, míg a hús megpuhul.

Vehi seámdá... minden generációban van ellenség

PANYINÉ DR. ÁBRAHÁM ZITA

Bízni az Örökkévaló védelmében – minden nemzedékben

A széderestén olvasott Hágádá egyik bekezdését együtt szokta énekelni az asztaltársaság. Héberül így kezdődik: Vehi seámdá... a magyar fordítás pedig így szól: „Ez az isteni ígélet vigyázta őseinket, és ez vigyáz bennünket is. Mert nem csupán egyetlen ellenség készült elpusztítani minket, hanem minden egyes nemzedékben támadnak olyanok, akik a vesztünkre törnek, de a Szent, áldott legyen Ő, kiment bennünket a karmaik közül.”

feladatunk van és akinek fontos célja van, annak mindig akad ellensége, aki meg akarja akadályozni ebben

A klasszikus vicc juthat eszünkbe, ami a zsidó ünnepek lényegét foglalja össze: meg akartak ölni bennünket, Isten megmentett, most hát együnk! De nemcsak a zsidó ünnepek forognak e téma körül, hanem a zsidó mesék, nagy rabbikról, igaz emberekről szóló történetek is. Első gyermekem születésekor egy ideig próbáltam ezeket a meséket elkerülni. Miért kell ezt a nemzeti üldözési mániát átadni a gyerekeknek? – gondoltam. Aztán olvastam (sajnos nem tudtam visszakeresni, hogy pontosan hol), hogy a világháborúk előtt a német zsidóság egyes köreiben felmerült, hogy ezt a bekezdést ki kellene hagyni a Hágádából, nagyjából az én érveléssel egyező okok miatt. Ez csak a múlt, ma már el fogadnak bennünket, nem kell félnünk. Mindenki tudja, ezek után mi következett.

Purim ünnepe után jön peszách. A két nagy megmeneküléstörténet. S bár a valóságban az egyiptomi kivonulás volt hamarabb, a mai naptárban purim esik peszách elé. Természetesen ha a zsidó éveket nem összefolyó időáradatnak tekintjük, akkor niszán az első

hónap, és adár az utolsó. Ám a mi kis életünkben egyik nap a másik után haladva mégis úgy éljük meg, hogy amint elmúlik purim, kezdjük a készülődést peszáchra. És a fent idézett gondolatra való felkészülésre nem is lehetne jobb lecke, mint purim. Többről van itt szó, mint a folyamatos üldöztetésünknek a hangsúlyozása.

1. Isteni ígélet vigyáz bennünket –
2. minden generációban van, aki a vesztünkre tör –
3. de a Szent kiment bennünket a karmai közül.

A zsidó népnek feladata van a teremtésben. A zsidó népnek kell megmutatnia a népeknek Isten létezését, az ember feladatát. A szabad akaratot a jó választásával gyakorolni és így szolgálni Istent. Mivel a teremtésnek célja van, benne a zsidó népnek, ezért sohasem fog eltűnni, Isten vigyáz bennünket. Amikor a zsidó történelemből vagy mesevilágból történeteket mesélünk a gyermekünknek, erre kell felkészítenünk. Tudnia kell, hogy feladatunk van (isteni ígélet vigyáz bennünket) és akinek fontos célja van, annak mindig akad ellensége, aki meg akarja akadályozni ebben. De mi tudjuk, hogy vigyáznak ránk, és ha az egyes embert vagy akár egyes generációkból sokakat meg is tudnak ölni, a zsidóságot és a célját nem. Minél inkább a célon tartod a tekinteted, és erősíted a hitedet, bizalmadat az Örökkévalóban, annál inkább készen állsz arra, hogy megbirkózz bármilyen kihívással, ami az életben érhet. Természetesen ma már nem kerülöm az ilyen meséket, de a hangsúlyt az isteni ígéletre, feladatra és a arra helyezem, hogy mindig számíthatsz a megmenekülésre.

Trendeli Bölcsőde-
zsidó bölcsőde az Újlipótvárosban
www.trendeli.hu

Gary Bembridge – flickr.com

Főtt marha megszósszal és macesztarhonya

Hozzávalók

1 kg marhahús, 2 közepes hagyma, 1 kg meggy, 2 egész maceszlap, 2 kanál zsír, 1 kis fej hagyma, kevés víz

Elkészítés

A marhahúst felteszem főni egy kis levesporral és a hagymával. Míg fő a hús, addig elkészítjük a meggy-szószt. Feltesszük főni vízbe a meggyet, egy kis cukrot és fahéjat adunk hozzá. Amikor megpuhul akkor összepépesítjük és közben egy kis keményítőt is keverünk bele, hogy sűrűbb legyen. Ízlés szerint citrommal ízesíthetjük.

A maceszlapot összetörjük, a zsírban megpirítjuk a kockára vágott hagymát, belerakjuk a maceszt, kevés vízzel puhítjuk.

Zöldséges vagy húsos macesz lasagne

Hozzávalók (zöldséges)

maceszlapok, sárgarépa, fehérrépa, karalábé, és bármilyen zöldség, rizstejszín vagy sűrített paradicsom

Elkészítés

A megpucolt zöldségeket apróra vágjuk. Egy kis olajjal kikenjük a tepsit, és kirakjuk maceszlappal. Ráhalmozzuk a zöldséget és vagy rizstejszínnel, vagy sűrített paradicsommal meglocsoljuk. Ezt addig folytatjuk, ameddig elfogy a hozzávalónk. A teteje maceszlap, és ezt meglocsoljuk azzal, amivel a sorok között is locsolgattuk. 180 fokon sütjük.

Hozzávalók (húsos)

darált hús, paradicsompüré

Elkészítése

A darált húst a paradicsompürével összekeverjük, és előfőzzük. Utána ugyanúgy készítjük mint a zöldségest.

Kindli (mákos, diós, lekváros, nutellás)

Hozzávalók

Tészta, 50 dkg liszt, 30 dkg margarin, 15 dkg porcukor, 6 tojássárgája, 1,5 dl rizstejszín

Diótöltelék

35 dkg darált dió, 10 dkg cukor, 3 dkg mazsola, 1,5 dl rizstejszín

Máktöltelék

30 dkg darált mák, 20 dkg cukor, 3 dkg mazsola, 1 csomag vaníliás cukor, 1,5 dl rizstejszín

A kenéshez

2 tojás

Elkészítés

A tésztához a lisztet a margarinnal elmorzsoljuk, majd a cukorral, a tojássárgájával és a rizstejszínnel gyorsan összegyúrjuk. Akkor jó, ha az omlós tésztához hasonló állagú lesz. A diótöltelékhez a diót a cukorral és a mazsolával egy tálba tesszük, majd a meleg rizstejszínnel leöntjük. A máktöltelék is hasonlóképpen készíthetjük el.

A tésztát osszuk 2-3 részre, hogy könnyebben tudjunk vele dolgozni. Vékonyra kinyújtjuk, és kb. 10 x 10 cm-es négyzetekre vágjuk. Mindegyik lapocskára közepére töltelékkel halmozunk, a jobb és bal oldalakat kicsit behajtogatjuk, majd a fenti oldalát lehajtogatjuk és feltekerjük. Ügyeljünk arra, hogy a hajtás mindenképpen alulra kerüljön. A felvert tojással bekenjük. Sütőpapírral bélelt tepsibe rakogatjuk, és közepesen erős lánggal (190°C) kb. 15-20 percig sütjük, de ne szárítsuk meg nagyon.

Szilvalekváros kosárka

Hozzávalók

50 dkg liszt, 30 dkg margarint, 15 dkg cukor, 1 tojás sárgája, 2 csomag vaníliás cukor, csipet só, reszelt citromhéj, szilvalekvár

Elkészítés

Minden hozzávaló szobahőmérsékletű legyen. A lisztet és a porcukrot átszitáljuk. Beletöltjük a gépbe a margarint, cukrot, a tojás sárgáját, és jól eldolgozzuk. Mikor már összeáll a tészta, akkor hozzáadjuk a lisztet, sót, vaníliás cukrot és a citrom héját. Jól elkeverjük a géppel. Amikor kész, kiborítjuk egy lisztezett deszkára. Téglalap alakúra formáljuk, és egy kicsit betesszük a hűtőbe, hogy a margarin megszilárduljon. Miután kivettük a hűtőből, tetszés szerinti vastagságra nyújtjuk. Kiszaggatjuk akkorára, hogy a muffinformát ki tudjuk vele bélelni. Ezután előmelegített sütőbe 200 fokon 5 percig sütjük. Kivesszük, beletöltjük a szilvalekvárt, és visszatesszük sülni, de már csak 180 fokon. Kb. 8-15 percig kell sütni. Ez attól függ, hogy milyen vastag a tészta, és mennyire száraz a lekvár.

Az eltűnt boros üveg

PANYINÉ DR. ÁBRAHÁM ZITA

Peszáchi történet a megmenekülésről

Az Örökkévaló egyik neve Izrael Őrzője. És valóban az Örökkévaló mindig figyel ránk, őrzi lépéseinket, életünket, nappal és éjjel. Ez a történet erről szól.

Élt egyszer egy istenfélő, jó zsidó, akit Reb Arelének hívtak. Egy zsinagóga samesza, templomszolgája volt. Templomszolgának lenni megtiszteltetés, amit csak istenfélő, jó zsidóknak engedtek meg. Mindig komolyan vette a munkáját, mindent megtett, hogy a zsinagógában rend legyen és tisztaság, helyén legyenek a könyvek, égjen a gyertya, meleg legyen télen. Ha volt egy kis szabadideje szeretett a tóraszekrény mellett ülni és tanulni, néha késő estig is. Reb Arele a templom padlásán lakott, egy kis lakásban.

tudjuk, hogy az Örökkévaló vigyáz ránk, és ahogy megmentette őseinket Egyiptomból, mindig a segítségünkre siet. Ezért nem kell félnünk.

Közvetlenül peszách előtt nagyon különös dolog történt. Álmában a tóraszekrény mellett tanult, amikor egy égi hang szólalt meg: Reb Arele! Hol van a bor peszáchra? Milyen különös álmom! – gondolta. Visszaaludt, da hamarosan újra erre az álmra ébredt, majd harmadszor is. Meg kell tudnom mit jelent ez! Megmosta a kezét, felöltözött, és lement a zsinagógába. Lámpással a kezében körülnézett és észrevette, hogy a tóraszekrény függőnye kicsit el van húzva. Biztos volt benne, hogy ő este gondosan megigazította a függőnyt. Valaki járt a zsinagógában miután én lefeküdtem! Kinyitotta a szekrényt. A tóratekercsek sértetlennek tűntek. Reb Arele a tóraszekrényben tartott egy üveg bort, amelyet a kidusra és a havdala szertartáshoz használtak. Mivel álmában a borról kér-

dezte az égi hang, elővette a borosüveget. Alaposan megvizsgálta, és látta, hogy nem bor van az üvegben, hanem vér! Szörnyű! Ki tehette ezt ide?

Volt a városban egy Igor nevű ember, aki időről időre hamis vádakkal illette a zsidókat. Bizony ez alkalommal is ő ment be a zsinagógába, és cserélte ki a bort a vérré. Reb Arele gyorsan eltakarította a vért és finom bort készített a helyére.

Beköszöntött peszách ünnepe, és amikor az egész közösség a zsinagógában imádkozott, felcsapódtak az ajtók, és a király maga jelent meg Igorral az oldalán. Felség – mondta – most megmutatom, hogy a vérvádak igazak. Peszáchra a zsidók vért isznak, és ki tudja, kinek a véré? Mindenki megrettent a zsinagógában, csak Reb Arele várta az eseményeket teljes nyugalommal. A király maga nyitotta ki a tóraszekrényt, és vizsgálta meg a bort. Igor! Te neveltség tárgyává tettél engem! Nincs itt semmi félelem, csak a legjobb fajta vörös bor! Az lehetetlen, hiszen én magam...

Igor elszólta magát. Életével fizetett gonosz cselekedetért. Miután a király és kísérete távozott, Reb Arele kiállt a tóraszekrény elé, és mindenkinek elmondta, mi történt. Bizony igaz, amit Dávid király ír a zsoltárában: „Ám nem szunnyad, nem alszik Izrael őrzője” (Zsoltárok 121:4).

Minden nemzedékben támadnak olyanok, akik ártani akarnak a zsidóknak. De mi tudjuk, hogy az Örökkévaló vigyáz ránk, és ahogy megmentette őseinket Egyiptomból, mindig a segítségünkre sietett. Ezért nem kell félnünk.

Trendeli Bölcsőde-
zsidó bölcsőde az Újlipótvárosban
www.trendeli.hu

A Latív Kolel Londonban járt, 2018. február

Latív 17/18

egy inspiráló hely

A Latív lehetőséget biztosít minden zsidó fiatalnak, bármilyen háttérrel is rendelkezik, hogy belekóstoljon a zsidó bölcsesség mélységeibe, valódi zsidó élményekkel gazdagodjon és egy közösségben megtalálja önmagát.

Minden hétfő–szerda 18.00-tól

Magas ösztöndíj lehetőségek

Héber nyelvoktatás

Külföldi utazások

Meríts a hagyomány mélységéből!

Kérdezz, mert a kérdés érték!

Finom kóser vacsora minden alkalommal

Tanévkezdés: **november 6.**
Csatlakozás: *egész évben*
Helyszín: **Andrássy út 59.**

Információ és beiratkozás:
info@lativ.hu
06 70 932 8275